

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Gabriela Perglová

Ochrana lidského života před jeho narozením

Diplomová práce

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Ochrana lidského života před jeho narozením“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 119.219 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 31. března 2022

.....

Gabriela Perglová

Velice ráda bych touto cestou poděkovala panu JUDr. Maximu Tomoszkovi, Ph.D., a to především za jeho odborné vedení a nespočet cenných rad, kterých mi bylo z jeho strany při tvorbě diplomové práce poskytnuto.

Dále bych ráda vyjádřila vděčnost a obdiv především mé rodině a přátelům, kteří mě v průběhu celého studia houževnatě podporovali.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Obecný úvod do problematiky lidských práv	9
2 Právo na život	12
2.1 Vybrané přístupy k nenarozenému lidskému životu	13
2.2 Nenarozený lidský život z pohledu mezinárodního práva	15
2.2.1 Všeobecná deklarace lidských práv	15
2.2.2 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech	16
2.2.3 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod	16
2.3 Nenarozený lidský život z pohledu Listiny základních práv a svobod	17
3 Vymezení základních pojmů	21
3.1 Právo na soukromý a rodinný život	21
3.2 Embryo versus Plod	21
3.3 Potrat	22
3.3.1 Umělé přerušení těhotenství	23
3.4 Asistovaná reprodukce	23
3.5 Výhrada svědomí lékařů	26
4 Rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva	28
4.1 Vo proti Francii	28
4.2 Boso proti Itálii	29
4.3 A, B, C proti Irsku	30
4.4 Tysiac proti Polsku	31
4.5 P. a S. proti Polsku	32
4.6 R. R. proti Polsku	33
4.7 Závěr	34
5 Komparace ochrany nenarozeného lidského života v České republice, na Slovensku a v Polsku	38
5.1 Česká republika	38
5.1.1 Zákon o umělém přerušení těhotenství	38
5.1.2 Trestněprávní ochrana nenarozeného lidského života	40
5.1.3 Občanskoprávní ochrana nenarozeného lidského života	41
5.1.4 Pracovněprávní ochrana nenarozeného lidského života	41

5.2	Slovenská republika.....	41
5.2.1	Zákon o umelom prerušení tehotenstva.....	42
5.2.2	Rozhodnutí Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 4. 12. 2007	42
5.3	Polská republika.....	46
5.3.1	Zákon o plánování rodiny, ochraně plodu a podmínkách přerušeni těhotenství	47
5.3.2	Rozhodnutí Ústavního soudu Polské republiky ze dne 22. října 2020	48
5.4	Závěr	49
	Závěr.....	52
	Seznam použitých zdrojů.....	54
	Abstrakt	59
	Klíčová slova	60

Seznam použitých zkratk

atp.	a tak podobně
č.	číslo
čl.	článek
ČR	Česká republika
Deklarace	Všeobecná deklarace lidských práv
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Listina	Listina základních práv a svobod
mj.	mimo jiné
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
odst.	odstavec
OZ	občanský zákoník
PL	Polská republika
popř.	popřípadě
Sb.	Sbírky
SD	Soudní dvůr
sp. zn.	spisová značka
SR	Slovenská republika
TZ	trestní zákoník
ÚLPB	Úmluva o lidských právech a biomedicině
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
ÚS	Ústavní soud
ust.	ustanovení
zák.	zákon
ZP	zákoník práce
ZSZS	zákon o specifických zdravotních službách
ZUPT	zákon o umělém přerušení těhotenství
ZZS	zákon o zdravotních službách

Úvod

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla věnovat problematice lidského života. V této souvislosti se zaměřím především na období před jeho narozením. Mým cílem je zhodnotit, jaké právní postavení zaujímá nenarozený lidský život v právním řádu České republiky – a to za současného zhodnocení právní úpravy na evropské úrovni. Tomuto cíli odpovídají výzkumné otázky, které jsem v souvislosti s touto prací stanovila. První výzkumná otázka směřuje na určení, co je obsahem čl. 6 odst. 1, věta druhá Listiny, dle jehož znění je lidský život hoden ochrany již před svým narozením. Odpověď na první otázku bude spočívat v určení rozsahu ochrany, která je na základě tohoto znění Listinou vyžadována. Na tato zjištění navazuje druhá výzkumná otázka, jejíž cílem bude zhodnotit, zda je ochrana v rozsahu, v jakém je vyžadována Listinou, skutečně prostřednictvím současné právní úpravy umělého přerušení těhotenství zajištěna. Další výzkumné otázky jsou zaměřeny na zhodnocení problematiky z pohledu evropského práva. Na evropské úrovni s nenarozeným lidským životem pracuje Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Jaký standard ochrany je v této souvislosti Úmluvou vyžadován a jakým způsobem na tento požadavek reaguje Listina? Dochází prostřednictvím Úmluvy k dostatečné unifikaci jednotlivých vnitrostátních úprav či je zde naopak ponechán široký prostor pro volné uvážení konkrétní smluvní země? Jaký postoj v této oblasti zastává ESLP prostřednictvím své rozhodovací praxe? Vystupuje v tomto smyslu dostatečně důrazně, či je potřebné ve vztahu k jednotlivým členským státům zvolit razantnější postup?

Se zvoleným tématem velice úzce souvisí problematika výkonu interrupcí. Má diplomová práce se však primárně nezaměřuje na zhodnocení etických a morálních otázek s interrupcemi souvisejících, nýbrž si spíše klade za cíl komparaci jednotlivých právních úprav. V této souvislosti bych se chtěla v souladu s výzkumnými otázkami zaměřit na zhodnocení, jaký právní rámec v otázce postavení nenarozeného dítěte nabízí evropská právní úprava. Z těchto obecných východisek bych se poté přesunula k legislativě vybraných států Evropské unie, kdy se pokusím představit, jakým způsobem na evropskou úpravu reagují. Ráda bych tuto legislativu zhodnotila jak individuálně, tak ve vzájemné souvislosti. Na základě této komparace bych poté ráda představila, jakým způsobem je ve vybraných zemích k nenarozenému životu přistupováno a jaká ochrana je v této souvislosti přiznána. Dále se pokusím rozebrat, ohledně čeho panuje v jednotlivých legislativách shoda a jaké skutečnosti jsou naopak sporné. V této souvislosti bych se následně zamyslela nad tím, jaké okolnosti vedly k přijetí konkrétní podoby dané interrupční legislativy. Příslušnou právní úpravu se pokusím interpretovat také

prostřednictvím relevantní judikatury ústavních soudů a ESLP. V bližším měřítku se budu samozřejmě v souladu s výzkumnými otázkami věnovat rozboru problematiky v České republice – a to i přesto, že je zde postoj k interrupční legislativě poměrně statický. S přihlédnutím k veškerým relevantním rozhodnutím se pokusím zhodnotit, zda vnímám právní úpravu České republiky v mezinárodní optice jako ústavně konformní, popř. zda zde nacházím prostor pro zlepšení. Toto zhodnocení nabídnu především z důvodu, že lze aktuálně pozorovat snahy o zpřísnění přístupů k interrupcím – a to jak na úrovni evropské, tak i světové.

Diplomová práce je rozdělena celkem do pěti kapitol, jejichž prostřednictvím se pokusím uceleně a srozumitelně zprostředkovat informace, které jsou pro dosažení mnou stanovených cílů podstatné. V první kapitole se budu ve stručnosti věnovat obecné charakteristice lidských práv, kdy toto krátké představení jejich specifických rysů považuji za nezbytné pro pochopení celkové problematiky. Ve druhé kapitole přistoupím k vymezení samotného práva na život, které hraje v mé diplomové práci klíčovou roli. V této souvislosti nejprve představím vybrané pohledy, kterými lze na nenarozený život nahlížet. Dále v této kapitole zprostředkuji, jakým způsobem je právo na život zakotveno v Listině a jak je s ním operováno na mezinárodní úrovni. Ve třetí kapitole představím další významné pojmy, které budu v textu využívat a které doplňují celkovou koncepci nenarozeného lidského života. V krátkosti se v této souvislosti budu věnovat např. postavení embryí v oblasti asistované reprodukce. Čtvrtou kapitolu budu věnovat roli ESLP, kterou na poli práva na život vykonává. Představím především nejdůležitější rozhodnutí, která se této problematice věnují. V závěru této kapitoly se pokusím zhodnotit, zda postoj ESLP vnímám jako adekvátní či nikoli, popř. z jakého důvodu. V páté kapitole přistoupím k bližší komparaci legislativy České republiky, Polska a Slovenska – a to především z důvodu jejich vzájemné provázanosti. Přínos této kapitoly bude spočívat především ve zhodnocení jednotlivých právních úprav. V závěru této diplomové práce se pokusím dostát cílům, které jsem si stanovila v úvodu tohoto textu. Přínos mé diplomové práce vnímám především ve velice jasném a přímém zhodnocení problematických otázek, na které představuje poskytnutí nevyhýbavých odpovědí – vzhledem k citlivosti tématu – osvěžující změnu.

1 Obecný úvod do problematiky lidských práv

Právo na život je jedním ze základních lidských práv, jež je upraveno na té nejvyšší úrovni – a to úrovni ústavní. V této souvislosti vnímám jako potřebné základním způsobem přiblížit některé charakteristické vlastnosti lidských práv, v jejichž důsledku v právním řádu zaujímají speciální místo.

Pravděpodobně nejvýznamnější znak lidských práv spočívá v jejich přirozenoprávní povaze, díky které je vymezujeme od práva pozitivního. Přirozenoprávní povaha spočívá ve specifickém způsobu nabývání, kdy se každá bytost stává subjektem těchto práv pouze z titulu svého narození a své holé existence. Svým obsahem pokrývají základní zájmy a potřeby každé fyzické osoby. Jsou neodmyslitelně spojena s každým člověkem – a to bez rozdílu. Jejich nabývání není žádným způsobem závislé na vůli státu. Jeho aktivita spočívá pouze v jednáních deklaratorní povahy. Stát je v této oblasti zavázán jen tato práva respektovat, umožnit jejich uplatnění a postihovat jejich porušení. S přirozenoprávní povahou lidských práv souvisí pojem univerzality. Jak jsem zmiňovala výše, na poli lidských práv má stát čistě deklaratorní roli – jedná se pouze o zakotvení něčeho, co již existuje. Je však patrné, že napříč jednotlivými státy jsou konkrétní práva zachycena v různé podobě.¹

Pokud se jedná o práva, která náleží každé lidské bytosti bez rozdílu, měl by být jejich obsah jednotný – a to bez ohledu na zeměpisné souřadnice. V této souvislosti se nabízí otázka, jak širokou diskreci v tomto směru státy mají. Je přípustné, aby podobu jednotlivých lidských práv ovlivňovala například historie dané země, její kultura či náboženství? A pokud ano, tak do jaké míry? V souladu s principem univerzality lidských práv je nutno trvat na existenci určitého průniku, který bude představovat společný základ přesahující státní, kulturní i náboženské hranice, kdy na jeho respektování bude třeba bezvýjimečně trvat.²

Role státu v oblasti lidských práv spočívá především v zajištění možnosti tato práva realizovat, kdy této realizaci je třeba poskytnout adekvátní ochranu. V této souvislosti rozlišujeme existenci pozitivních a negativních závazků státu. V případě pozitivních závazků je stát povinen učinit takové kroky, které umožní uplatnění lidských práv danému jednotlivci. Pozitivní závazek je naplněn především prostřednictvím přijetí vhodné právní úpravy, která stanoví konkrétní podmínky realizace těchto práv a s tím související procesní záruky.

¹ BARTOŇ, Michal. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 27, 30.

² Tamtéž, s. 38-39.

Z negativních závazků je stát naopak povinen vyvarovat se veškerého jednání, kterým by do realizace lidských práv osob zasahoval.³

V dalším kroku je nutno lidská práva rozlišit z hlediska dovolenosti omezení jejich realizace. Jak již bylo zmíněno výše, lidská práva náleží každé lidské bytosti. Každá osoba je v tomto smyslu oprávněna těmito právy disponovat. V tomto jednání je však každá tato osoba také omezena existencí totožného práva u osoby další. Během realizace těchto práv tak může dojít k situaci, kdy mezi jednotlivými právy vznikne rozpor, v jehož důsledku již není možné práva vykonávat v původním rozsahu. Aby mohla být dále realizována alespoň částečně, je nutné do jejich výkonu určitým způsobem zasáhnout a omezit jejich rozsah tak, aby se již vzájemně nevyklučovala.⁴

V tomto smyslu hovoříme o rozlišování absolutních a relativních práv. Absolutní práva se vyznačují tím, že je nelze za žádných okolností omezit. Jejich prostřednictvím je poskytnuta ochrana těm nejvýznamnějším hodnotám, pro jejichž omezení neexistuje žádný legitimní důvod. V případě relativních základních práv je situace poněkud odlišná. Je-li zde přítomen takový cíl, jehož hodnota bude převyšovat význam zájmu, který je prostřednictvím daného relativního práva chráněn, lze rozsah jeho realizace omezit. K uplatnění jednoho práva tedy nedochází v jeho plném rozsahu. V této souvislosti hovoříme o institutu vyvažování, kdy je nutno posoudit, jakou mírou je třeba práva, která jsou ve vzájemném rozporu, omezit, aby se již vzájemně nevyklučovala. Cílem vyvažování je dosažení takového stavu, který umožní maximální uplatnění vzájemně dotčených práv. Do skupiny relativních práv řadíme například právo na život, které bude předmětem této diplomové práce.⁵

Pokud je základní právo omezeno způsobem, který již není v souladu s ústavním pořádkem, hovoříme o jeho porušení. V tomto smyslu je nutná existence několika pomocných mechanismů, na jejichž základě je možno určit, zda se konkrétní omezení nachází v zákonem dovolených mezích. Některá z těchto omezení jsou již daným ústavním zákonem či mezinárodní smlouvou konkrétně předpokládána formou jednotlivých ustanovení. Pokud nám právní úprava takové řešení nenabízí, leží rozhodování o tom, které ze vzájemně si kolidujících práv je třeba uplatnit ve větší míře, především na soudních orgánech.⁶

³ BARTOŇ, Michal. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 59-60.

⁴ Tamtéž, s. 75.

⁵ Tamtéž, s. 75-77.

⁶ Tamtéž, s. 86-87.

V této souvislosti je využíván tzv. test proporcionality. Jeho výsledkem má být legitimní převážení jednoho lidského práva za současného omezení druhého lidského práva pouze ve zcela nezbytném rozsahu.⁷

Využití testu proporcionality lze pozorovat v několika rozhodnutích, která jsou součástí této diplomové práce.

⁷ BARTOŇ, Michal. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 95-96.

2 Právo na život

Právo na život bývá mnohdy považováno za právo úplně nejvýznamnější, neboť z jeho existence jsou odvozena veškerá další práva. Právo na život je ale v několika ohledech specifické například tím, že případy jeho porušení s sebou nesou zcela zásadní a definitivní následky. Pokud je jedinec zbaven života, nelze již tuto újmu ve vztahu k zemřelému žádným způsobem napravit.⁸

Během umělého přerušení těhotenství dochází k záměrnému ukončení vývoje nenarozeného lidského života – potenciální nové lidské bytosti. Mezi provedením interrupce a narozením nového člověka je tak dán vztah příčinné souvislosti. Z tohoto důvodu představuje umělé přerušování těhotenství zásadní a zcela nevratný zásah do potenciálního lidského života tohoto nenarozeného dítěte. V této souvislosti je třeba definovat povahu tohoto nenarozeného lidského života.

Potřebu lidský život chránit nelze ani v laické veřejnosti vnímat jako překvapivou. Každý jedinec má určitou obecnou představu o tom, že zasáhnout do lidského života druhého bude ve většině případů kvalifikováno jako protiprávní jednání. V tomto smyslu se zdá být problematika ochrany lidského života vcelku jasná. Nicméně, i s oblastí lidského života jsou spojeny určité otázky, které jsou kontroverzní a sporné. Jedná se především o určení okamžiku, kdy lidský život počíná a kdy končí.⁹

Kontroverze se v této souvislosti vyskytují především z důvodu existence několika oblastí, které s hodnotou lidského života specifickým způsobem operují. Jedná se především o oblast medicíny, náboženství, etiky, ale samozřejmě také práva. Každá z těchto oblastí vnímá lidský život odlišným způsobem, přičemž se tyto přístupy často diametrálně odlišují, potažmo dokonce vylučují. Je zřejmé, že najít mezi několika pohledy shodu, je velice složité.¹⁰

Nejasnost otázky počátku života je dále umocněna nepřetržitým vývojem poznání, které – především v oblasti medicíny – poskytuje stále aktuálnější a relevantnější poznatky. Z tohoto důvodu nebude nejspíše nikdy zcela možné označit určitý postoj jako definitivní a v čase již neměnný. V ideálním případě by měla být zákonodárcem vytvořena taková právní úprava, která bude reflektovat relevantní poznatky jak medicínského, tak etického rázu.

V důsledku požadavku existence právní jistoty je třeba k problematice počátku lidského života zaujmout takové stanovisko, které bude odpovídat aktuálnímu stupni poznání, ale

⁸ KRATOCHVÍL, Jan. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 223-224.

⁹ NECHVÁTALOVÁ, Lucie. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 207.

¹⁰ Tamtéž.

zároveň bude vykazovat takový stupeň obecnosti, který vyloučí jeho neustálé dramatické změny v krátkém časovém horizontu.

Při komparaci jednotlivých přístupů k počátku života lze shledat méně či více dramatické odchylky. Tato skutečnost je umocněna vysokou mírou citlivosti, kdy legalita potratů je pro velkou část společnosti stále spojena se zvýšeným výskytem emocí.

2.1 Vybrané přístupy k nenarozenému lidskému životu

Jak jsem již zdůraznila v předchozím textu, otázku počátku lidského života nelze vnímat pouze izolovaně z pohledu medicíny či práva. Velice významným zdrojem poznání je v tomto směru také etika, která je na území České republiky mnohdy označována jako tzv. morální filozofie.¹¹

V této souvislosti lze identifikovat dvě hlavní koncepce, které se z pohledu filozofie postavení nenarozeného lidského života věnují – ontologický personalismus a empirický funkcionalismus.¹²

Ontologický personalismus stanovuje počátek lidského života k okamžiku početí. Toto tvrzení podporuje především tím, že již samotným početím vzniká jedinec se zcela specifickou a nezaměnitelnou genetickou informací, kterou lze identifikovat z pohledu pohlaví, barvy očí atp. Příznivci ontologického personalismu tak považují samotné embryo za kompletní lidskou bytost, která disponuje stejnou paletou práv jako narozený člověk.¹³

Odlišně pojímá počátek lidské existence empirický funkcionalismus. Zastánci této koncepce primárně odlišují samotné lidské bytí a status osoby. Potvrzují, že lidské bytí vzniká již samotným početím, nicméně uvádí, že za osobu lze embryo/plod považovat až v určité fázi prenatalního vývoje. V rámci této koncepce lze rozlišovat několik dalších směrů. Jedním z nich je například gradualismus. Podstata tohoto směru spočívá v přesvědčení, že vývoj embrya/plodu představuje postupný proces. Na základě tohoto přístupu příznivci gradualismu uvádí, že čím vyššího stádia plod dosáhne, tím vyšším morálním významem disponuje – a tím vyšší by měla být jeho ochrana.¹⁴

V souvislosti s počátkem života a s tím spojenou problematikou interrupcí lze vyčlenit dva dominující směry, které navazují na výše uvedené filozofické koncepce.

¹¹Etika. *Sociologická encyklopedie Sociologického ústavu Akademie věd České republiky* [online]. encyklopedie.soc.cas.cz [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Etika>.

¹² LAJKEP, Tomáš. *Status lidského embrya z hlediska filozofické antropologie* [online]. Brno: Lékařská fakulta Masarykovy univerzity, 2003. Dostupné z: <http://bioetika.cz/clanky/2003-4-prace.pdf>.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž.

První směr lze označit jako velice konzervativní. Pojem „lidská bytost“ vykládá velice široce, kdy nový člověk začíná existovat již okamžikem početí. Přiznává zcela totožné postavení jak embryu/plodu ve stádiu těhotenství, tak narozenému dítěti. Umělé přerušení těhotenství je v této optice porušením práva na život a je považováno za vraždu.¹⁵

Druhý přístup je více liberální. Ohledně konkrétního okamžiku, kdy se z plodu stává nová lidský bytost, shoda zcela nepanuje, nicméně panuje konsensus ohledně práva těhotné ženy rozhodnout o budoucnosti svého těhotenství. Dle zastánců tohoto přístupu existují situace, kdy je interrupce nejen v zájmu těhotné ženy, ale také v zájmu nenarozeného dítěte. Jedná se především o případy, kdy zde jsou dány takové okolnosti, které by mohly mít devastující vliv na jeho budoucí život.¹⁶

Ve světle těchto směrů došlo ke zformování dvou hnutí, která v dané oblasti aktivně působí. Jedná se o tzv. hnutí Pro-life (např. Hnutí pro život ČR) a hnutí Pro-choice (např.: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu).¹⁷

Hnutí pro život si klade za cíl podporu doposud nenarozených dětí. Svou aktivitu vymezují následujícím způsobem: *„Pomáháme nečekaně těhotným. Připomínáme mužům jejich zodpovědnost. Obnovujeme společenský respekt k nenarozeným dětem. Snažíme se předcházet zbytečným potratům, pomáhat ženám, které se cítí být k potratům nuceny, a těm, které mají po potratu psychické potíže. Podílíme se na osvětě a spolupracujeme na legislativních změnách“*.¹⁸

Poněkud odlišný přístup v otázce interrupcí zastává hnutí Pro-Choice. Jeho zastánci vyvíjí svou aktivitu v souladu s přesvědčením, že je těhotná žena tím, kdo je těhotenstvím nejvíce zasažen – ať už v negativním či pozitivním smyslu – a z tohoto důvodu by měla být oprávněna o tomto stavu rozhodovat. V tomto smyslu se plod stává člověkem v momentě, kdy je způsobilý existovat i mimo tělo těhotné ženy. V této optice je nutno plod vnímat jako nesamostatnou jednotku, která není sama o sobě způsobilá být subjektem ve vnějším světě. V souladu s touto argumentací hnutí Pro-choice potrat označuje za umělé přerušení těhotenství, nikoli za ukončení lidského života.¹⁹

¹⁵ VOPELKOVÁ, Anna. *Interrupce* [online]. Praha: Ústav lékařské etiky a humanitních základů medicíny 2. LF UK, 2020. Dostupné z: <https://www.lf2.cuni.cz/files/page/files/2021/vopelkova.-2020.-interupce.pdf>.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Hnutí pro život [online]. hnutiprozivot.cz, [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://hnutiprozivot.cz/co-delame>.

¹⁹ PAZDERKOVÁ, Eva. *Právo na interrupci* [online]. Praha: Pražský studentský summit, 2016. Dostupné z: https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/HRC_interrupce_final.pdf.

2.2 Nenarozený lidský život z pohledu mezinárodního práva

Ochranu lidských práv v moderním světě nelze vnímat izolovaně pouze na vnitrostátní úrovni, nýbrž je třeba zohlednit i ochranu poskytnutou prostřednictvím mezinárodního práva.²⁰

Potřeba upravit problematiku lidských práv na mezinárodní úrovni vyplynula v období po druhé světové válce, kdy byla tato práva masivně porušována na globální úrovni.²¹

Především veškeré zavrženíhodné činy, které byly v průběhu druhé světové války v určitých případech páčány státem na svém vlastním obyvatelstvu, jednoznačně prokázaly, že vnitrostátní právní ochrana lidských práv nemusí být vždy dostatečná. Z tohoto důvodu bylo nutné zajistit takovou právní úpravu, která bude zejména tyto případy porušování lidských práv postihovat.²²

Jednotlivci jako občanu daného státu je prostřednictvím mezinárodní úpravy dána možnost svá práva v případě jejich porušení aktivně bránit u nezávislé mezinárodní instituce. Mezinárodní právo v oblasti lidských práv tedy svým obsahem zavazuje především státy, které jsou povinny ve vztahu ke svým občanům jednat předepsaným způsobem – v opačném případě mohou čelit mezinárodní odpovědnosti.²³

Ve vztahu k právnímu řádu České republiky zaujímají mezinárodní smlouvy z oblasti lidských práv velice významnou pozici, neboť jsou součástí ústavního pořádku. Z tohoto důvodu jsou v otázce právní síly nadřazeny běžným zákonům, které v případě rozporu nebudou soudem aplikovány. Tuto skutečnost potvrdil ÚS ve svém rozhodnutí Pl. ÚS 36/01.²⁴

V tomto oddílu diplomové práce představím jednotlivé mezinárodní smlouvy, které se ve svém obsahu dotýkají postavení nenarozeného lidského života a nabízejí tak pohled na tuto problematiku z perspektivy mezinárodního práva.

2.2.1 Všeobecná deklaráce lidských práv

Všeobecná deklaráce lidských práv představuje „*první ucelený mezinárodní lidskoprávní katalog*“.²⁵ Jedná se o dokument globálního měřítka, který byl schválen Valným shromážděním OSN roku 1948. I přes absenci právní závaznosti jej nelze označit jako bezvýznamný. Naopak představuje relevantní hodnotový základ, jež ovlivnil obsah mnoho pozdějších – a již právně závazných – lidskoprávních dokumentů. Podstatný argumentační

²⁰ KMEC, Jiří. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, kapitola I., bod 2. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).

²¹ SVAČEK, Ondřej. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 136.

²² KMEC, Jiří. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, kapitola I., bod 2. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).

²³ SVAČEK, Ondřej. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 136.

²⁴ Tamtéž, s. 141-142.

²⁵ Tamtéž, s. 137.

zdroj představuje rovněž pro vnitrostátní i nadnárodní soudy, které z textu Deklarace během své rozhodovací praxe často čerpají.²⁶ Prostřednictvím úvodních sdělení se s významným postavením Deklarace ztotožňuje také Úmluva.²⁷ Samotná Deklarace obsahuje záruku práva každého na život v čl. 3.²⁸

2.2.2 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Dalším významným mezinárodním dokumentem, který již disponuje právní závazností, je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Tento byl přijat v prosinci roku 1966 v New Yorku. Již v úvodních ustanoveních hovoří o povinnosti smluvních států respektovat lidská práva v něm vymezená. Součástí této povinnosti je také závazek zabezpečit možnost uplatnění těchto práv veškerým svým občanům.²⁹

Dle čl. 6 tohoto Paktu má každá lidská bytost právo na život. Existence tohoto práva musí být vždy zaručena zákonem. Tohoto práva nemůže být nikdo zbaven svévolně.³⁰

2.2.3 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Text evropské Úmluvy byl signován dne 4. listopadu 1950 v Římě – a to jako lidskoprávní dokument Rady Evropy, která měla vytvořit platformu pro mezinárodní spolupráci na evropské úrovni.³¹

Na poli regionální ochrany lidských práv představuje Úmluva jeden z nejvýznamnějších dokumentů. Zcela klíčovou roli zde nutno přiznat především ESLP, který ochranu lidských práv tak, jak je zakotvena v textu Úmluvy, prostřednictvím své rozhodovací praxe zajišťuje. Tímto způsobem ESLP především působí na členské státy ve smyslu respektování závazků z Úmluvy vyplývajících. Pokud ESLP shledá, že do práv jednotlivce bylo zasaženo v rozporu s Úmluvou, vysloví toto porušení práv prostřednictvím svého rozhodnutí, jehož obsah je pro státy závazný.³²

Lidskému životu se Úmluva věnuje již ve svém čl. 2, kdy v prvním odstavci deklaruje existenci práva na život u každého.

Ve všech výše uvedených případech se jedná o velice vágní a neurčité vymezení okruhu subjektů, které právem na život disponují.

²⁶ SVAČEK, Ondřej. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 137.

²⁷ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, úvodní sdělení.

²⁸ Rezoluce Valného shromáždění Organizace spojených národů. *Všeobecná deklarace lidských práv* [online], článek 3. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>.

²⁹ Vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 120/1976, o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, část II, článek 2, bod 1.

³⁰ Tamtéž, článek 6, bod 1.

³¹ KOPA, Martin. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 147.

³² Kancelář Evropského soudu pro lidská práva. *Otázky & odpovědi* [online], str. 4. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Questions_Answers_CES.pdf.

ESLP v této souvislosti zdůrazňuje, že otázka počátku lidského života je otázkou nejednoznačnou, na niž neexistuje jednotná odpověď. Z tohoto důvodu záměrně nehodlá poskytnout na tyto otázky určitou odpověď, která by byla pro smluvní strany Úmluvy závazná. Naopak počítá s jejich vyřešením na vnitrostátní úrovni způsobem, který bude reflektovat postoj, který společnost v daném státě k této otázce zaujímá.³³ Tento záměr ESLP neohrozil ani prostřednictvím svých rozhodnutí, která se problematiky počátku lidského života dotýkají, neboť se jedná o rozhodnutí v tomto smyslu záměrně neurčitá a plytká.

S problematikou interrupcí kromě práva na život nenarozeného dítěte úzce souvisí právo na soukromí matky, které je na úrovni Úmluvy zakotveno v čl. 8. Dle odst. 1. má každý právo na to, aby byl respektován jeho soukromý a rodinný život. Odst. 2. dále stanovuje podmínky, za nichž lze toto právo omezit: „*Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.*“

Prostřednictvím rozhodovací činnosti ESLP byl již mnohokrát potvrzen vzájemný vztah mezi právem na soukromí těhotné ženy a umělým přerušением těhotenství. V této souvislosti ESLP zdůrazňuje především nutnost vytvoření procedurálních záruky, které budou předcházet zásahům do práva na soukromí těhotných žen. Tato potřeba plyne především z existence značného množství procesních překážek, které je nutno ve státech s restriktivní interrupční legislativou při zájmu o interrupci překonat, např. za situace, kdy je nutno posoudit, zda zdravotní stav ženy opravňuje lékaře k přerušением těhotenství v souladu se zákonem.³⁴

2.3 Nenarozený lidský život z pohledu Listiny základních práv a svobod

Právo na život je v právním řádu České republiky chráněno na nejvyšší možné úrovni – a to prostřednictvím Listiny.³⁵ Listina, jako součást ústavního pořádku České republiky disponuje právní silou odpovídající ústavnímu zákonu.³⁶

Hluboký respekt k významu hodnoty lidského života byl zákonodárcem nepřímo vyjádřen již samotným umístěním v právním předpise, kdy Listina zakotvuje ochranu práva na život na samém začátku - v čl. 6.³⁷

³³ KRATOCHVÍL, Jan. In: KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 388-389.

³⁴ KRATOCHVÍL, Jan. In: KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 905-906.

³⁵ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ BARTOŇ, Michal. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 119.

³⁷ KRATOCHVÍL, Jan. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 224.

Čl. 6 je složen celkem ze čtyř odstavců. Pro účely diplomové práce je zcela klíčový jeho první odstavec: „*Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením*“. Prostřednictvím tohoto ustanovení je poskytována ochrana samotné fyzické existenci člověka. Z tohoto důvodu lze právo na život detekovat pouze u fyzických osob.³⁸

Období před narozením člověka se Listina věnuje v čl. 6 odst. 1, věta druhá, kdy již v tomto stádiu je respektována a chráněna hodnota nenarozeného lidského života. Pro pochopení významu ustanovení je nutno jej interpretovat z pohledu historického zákonodárce. Primárně je nutno zdůraznit, že se jedná o formu kompromisu, která vyústila z několika odlišných znění, která byly v souvislosti s čl. 6 navrhována. Zmínit lze například znění „*Právo každého se narodit*“ či „*Lidský život je hodný ochrany od početí*“.³⁹ Tyto striktní podoby byly sice odmítnuty, nicméně ohledně nutnosti nenarozený lidský život alespoň určitým způsobem chránit shoda panovala.⁴⁰

Jak jsem již uvedla výše, právo na život patří mezi práva relativní. V tomto důsledku lze dovést přípustnost jeho omezení ve prospěch jiné – významnější – ústavní hodnoty.

Dovolenost omezení práva na život vyplývá přímo z obsahu samotného čl. 6 – a to konkrétně z jeho čtvrtého odstavce. Dle tohoto ustanovení nelze porušení práva na život spatřovat v takovém jednání, prostřednictvím kterého byla osoba zbavena života, pokud jej zákon neoznačuje za trestné. V důsledku takto stanovené právní úpravy lze usoudit, že i v případě, kdy by nenarozené dítě bylo subjektem práva na život, nelze bez dalšího dovést zákaz výkonu interrupcí. Pokud by bylo umělé přerušování těhotenství jednáním, které je na zákonné úrovni dovoleno, nebylo by možné jej na základě čl. 6 odst. 4 považovat za porušení práva na život. Jedná se však pouze o hypotetickou situaci, neboť jak je v textu diplomové práce uvedeno, nenarozené dítě není – dle právní úpravy České republiky – subjektem práva na život ve smyslu čl. 6 odst. 1, věta první Listiny.

V otázce interpretace Listiny je často velice významným zdrojem judikatura Ústavního soudu. V této oblasti se však ÚS během své rozhodovací praxe doposud neměl příliš možnost k čl. 6 odst. 1, věta druhá, vyjádřit.⁴¹ Tato skutečnost je zapříčiněna především tím, že ústavnost právní úpravy nebyla doposud prostřednictvím ústavní stížnosti rozporována. Jako relevantní rozhodnutí v otázce počátku lidského života lze však zmínit alespoň Nález I. ÚS 1565/14⁴². V

³⁸ KRATOCHVÍL, Jan. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 224.

³⁹ NECHVÁTALOVÁ, Lucie. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 208.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ NECHVÁTALOVÁ, Lucie. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 210.

⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 2. března 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691).

tomto rozhodnutí se soud k postavení nenarozeného dítěte vyjádřil následovně: „Lze stěží akceptovat, že by v těchto výjimečných situacích mělo dítě v průběhu porodu zůstat zcela bez právní ochrany. Takový závěr by byl v rozporu s čl. 6 odst. 1 Listiny, podle kterého je lidský život hoden ochrany již před narozením“.⁴³ K otázce, zda je nenarozené dítě nositelem základních práv, se však vyjádřil poněkud vyhybavě: „Proto podle Ústavního soudu, i kdyby dosud nenarozené dítě nebylo subjektem základních práv, přesto je ochrana života a zdraví dítěte v průběhu porodu ústavním pořádkem chráněným statkem“.⁴⁴

Na základě výše uvedených skutečností lze dovést, že prostřednictvím Listiny nemá být garantováno právo na život nenarozenému dítěti. To je možno tvrdit především z toho důvodu, že nenarozený lidský život byl zákonodárcem záměrně z této množiny subjektů vyjmut do druhé části ustanovení čl. 6 odst. 1. Z tohoto důvodu byla nenarozenému lidskému životu přiznána ochrana v rozsahu, který respektuje jeho ústavní hodnotu, ale zároveň nedosahuje takové intenzity jako v případě již narozeného jedince.⁴⁵

V této souvislosti bych ráda upozornila na vyjádření Kateřiny Šimáčkové, toho času soudkyně Nejvyššího správního soudu, která k významu čl. 6 odst. 1 uvedla následující: „Obvyklé právní formulace zní: *nesmí se, musí se, je zakázáno nebo dovoleno. Tato věta o životě před narozením říká: je hoden. Není to tedy příkaz, že musíme chránit embryo. Interpretovala bych to jako cíl, ke kterému by měla naše společnost směřovat*“.⁴⁶

Právně relevantním okamžikem je v otázce počátku lidského života především okamžik narození, kdy se plod stane fyzickou osobou se všemi právy a povinnostmi k tomuto postavení náležejícími.⁴⁷ Z tohoto přístupu však nelze vyvodit, že by nenarozené dítě nemělo v prenatálním období žádný význam. Tuto skutečnost podporuje svým tvrzením opět již výše citovaná Kateřina Šimáčková: „*To neznamena, že by začínající život v těle matky neměl žádnou hodnotu, není však subjektem práva. Je hoden ochrany, ale ta se nedá vykládat stejně jako právo na život u živého člověka*“.⁴⁸

⁴³ Tamtéž, bod 80.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ NECHVÁTALOVÁ, Lucie. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 209.

⁴⁶ ŠAVELKOVÁ, Jana. *Kdo má právo na život* [online]. em.muni.cz, 5. února 2013 [cit. 28. března 2022]. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/tema/3391-kdo-ma-pravo-na-zivot>.

⁴⁷ NECHVÁTALOVÁ, Lucie. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 209.

⁴⁸ ŠAVELKOVÁ, Jana. *Kdo má právo na život* [online]. em.muni.cz, 5. února 2013 [cit. 28. března 2022]. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/tema/3391-kdo-ma-pravo-na-zivot>.

Na základě výše uvedených skutečností lze tvrdit, že nenarozený lidský život není subjektem práva na život ve smyslu čl. 6 odst. 1, věta první Listiny. Tímto závěrem však není narušena povinnost České republiky nenarozené dítě chránit.

3 Vymezení základních pojmů

Jak jsem již zmínila výše, téma diplomové práce svým obsahem spadá nejen do oblasti práva, ale dotýká se také několika oblastí dalších. Z tohoto důvodu se v textu setkáme s několika pojmy, jejichž přesný význam může být jak pro laickou, tak i odbornou veřejnost poměrně nejasný. Jedná se především o výrazy z oblasti ústavního práva a medicíny. Pro pochopení veškerých souvislostí je tak nezbytné význam těchto pojmů v dostatečné míře upřesnit.

3.1 Právo na soukromý a rodinný život

V souvislosti s problematikou interrupcí je vedle práva na život nutno vymezit právo na soukromý a rodinný život. I v tomto případě se jedná o lidské právo, které je chráněno na ústavní úrovni.

Obecné právo na soukromí je co do svého rozsahu velice široké. Pro mou diplomovou práci je relevantní především právo na soukromý a rodinný život. Tato poměrně široká výšeč je upravena v čl. 10 Listiny. Ustanovení je složeno celkem ze tří odstavců, přitom problematiku interrupcí ovlivňuje především odstavec druhý, který je následujícího znění: „*Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života*“.

V obecné rovině se jedná o možnost každého žít svůj život způsobem, do kterého nebude nikdo nedovoleně zasahovat či jej jiným způsobem rušit. Pojem soukromého života lze přirovnat k existenci určité osobní zóny, která bude mít jak prostorovou, tak duševní rovinu, kdy záležitosti do této osobní zóny spadající, je třeba ponechat výhradně na vůli dané osoby. Ochranou soukromého života je poskytnuta ochrana mj. fyzické integrity člověka.⁴⁹

Spojení mezi právem na ochranu soukromého života a umělým přerušением těhotenství bylo již několikrát dovozeno v judikatuře ESLP, který se v tomto smyslu vyjádřil k čl. 8 Úmluvy, který co do svého obsahu odpovídá čl. 10 Listiny.⁵⁰

3.2 Embryo versus Plod

K určení správné intenzity ochrany, kterou je nutno lidskému životu v jednotlivých stádiích prenatalního vývoje přiznat, je vhodné si o těchto stádiích osvojit alespoň letmé znalosti. V jakém stádiu se stále jedná o shluk buněk a jakým okamžikem lze pozorovat podobu s narozeným jedincem?

⁴⁹ KRATOCHVÍL, Jan. In: BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 293-294.

⁵⁰ KOKEŠ, Marian. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 345-346.

Cílem tohoto oddílu není vyčerpávající popis prenatálního vývoje. Ráda bych touto cestou pouze nastínila – z mého pohledu – významná vývojová stádia, která nám pomohou vytvořit přibližnou představu o stavu nenarozeného lidského života v milnících, s nimiž pracuje právní úprava. Vzájemné odlišení jednotlivých pojmů je potřebné také z důvodu terminologické přesnosti.

Embryem rozumíme zárodek, který vznikl spojením individuální mateřské buňky a individuální otcovské buňky, jenž disponuje zcela jedinečnou genetickou informací a již od prvního okamžiku vykazuje od buněk matky a otce významné odlišnosti.⁵¹

Z časového hlediska lze o embryu hovořit do ukončení druhého měsíce těhotenství. Počátkem třetího měsíce již užíváme termín plod.⁵² Při tomto přechodu je možno již prostřednictvím ultrazvuku pozorovat, že se plod hýbe. Počátkem 12. týdne je možno zachytit dýchací aktivitu.⁵³ Nicméně za asi nejvýznamnější okamžik těhotenství je i v laické veřejnosti považován start srdeční aktivity. Tuto aktivitu lze detekovat již v závěru prvního měsíce těhotenství.⁵⁴

3.3 Potrat

Pro účely diplomové práce je dále nutné alespoň v základních bodech nastínit způsoby výkonu potratu. Tímto bych ráda upozornila na potřebu zajištění takových procesních mechanismů, které zaručí včasný a rychlý výkon umělého přerušeni těhotenství. Obecně lze totiž říct, že čím dříve je interrupce vykonána, tím šetrnějších prostředků je k tomuto výkonu třeba užít.

Pojmem „potrat“ (lat. *abortus*) rozumíme proces, během kterého dochází k ukončení těhotenství ženy prostřednictvím vyjmutí plodu z dělohy. Mimo potrat vyvozený na základě vnějšího zásahu – tedy potrat umělý (neboli interrupci) – rozlišujeme potrat samovolný. Tento potrat je označován jako potrat přirozený nebo spontánní, neboť těhotenství ženy je ukončeno samovolným odchodem plodu z těla. K samovolnému potratu může docházet například právě z důvodu předchozího umělého ukončení těhotenství.⁵⁵

⁵¹ ČERNÝ, David a kol. *Lidské embryo v perspektivě bioetiky*. Praha: Wolters Kluwer ČR společně s vysokou školou CEVRO Institut, 2011, s. 64.

⁵² Fetus. In: *Velký lékařský slovník* [on-line]. lekarske.slovniky.cz, [cit. 28. března 2022]. Dostupné z: <https://lekarske.slovniky.cz/pojem/fetus>.

⁵³ KUDELA, Milan a kol. *Základy gynekologie a porodnictví pro posluchače lékařské fakulty*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Lékařská fakulta, 2011, s. 130.

⁵⁴ Tamtéž, s. 131.

⁵⁵ ČERNÝ, Milan, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní úprava umělého přerušeni těhotenství*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2003, s. 9.

3.3.1 Umělé přerušování těhotenství

V případě umělého přerušování těhotenství lze pozorovat několik způsobů, které se k vykonání interrupce využívají. Jejich rozlišení závisí především na stádiu těhotenství, ve kterém se žena nachází. V této souvislosti celé období těhotenství rozdělujeme na 3 fáze – trimestry. Obecně platí, že čím déle těhotenství trvá, tím se zvyšuje celková náročnost samotného výkonu i četnost rizik s ním spojených. S postupujícím vývojem plodu je nutno k jeho odstranění využít podstatně intenzivnější zásah.⁵⁶

Prvním způsobem umělého přerušování těhotenství je tzv. miniinterrupce, již lze provést pouze do ukončení 8. týdne těhotenství. Provádí se odsátím plodu z dělohy matky. Obecně se jedná o nejméně rizikovou formu interrupce. Ve vyšších stádiích těhotenství se dále k interrupci užívají především k tomu určené medikamenty, po jejichž užití se dostaví intenzivní stahy dělohy, které svou silou zapříčiní úmrtí plodu a jeho následný odchod z těla matky. Ve velmi pokročilých stádiích je těhotenství přerušeno způsobem podobným císařskému řezu, kdy je plod chirurgicky vyjmut skrz břišní stěnu těhotné ženy.⁵⁷

3.4 Asistovaná reprodukce

Již ze samotné lidské podstaty vyplývá touha po tvorbě potomstva, které zajistí pokračování rodinné linie. Tato tužba může mnohdy narazit na zdravotní překážky, které přirozenému početí brání. Na tyto skutečnosti je možno vzhledem k neustálému vědeckému vývoji reagovat prostřednictvím umělého oplodnění. I s touto oblastí je spojeno nemalé množství etických i právních otázek, neboť dochází k manipulaci s embryi.

Pro účely diplomové práce je nutné objasnit pojem asistovaná reprodukce. Tímto rozumíme „*obor medicíny, který pracuje mimo tělo člověka se spermii, vajíčky a embryi, a to s cílem otěhotnění ženy*“.⁵⁸

Legislativní rámec představuje zák. o specifických zdravotních službách⁵⁹, který asistovanou reprodukci definuje následovně: „*metody a postupy, při kterých dochází k odběru zárodečných buněk, k manipulaci s nimi, ke vzniku lidského embrya oplodněním vajíčka spermii mimo tělo ženy, k manipulaci s lidskými embryi, včetně jejich uchování, a to za účelem umělého oplodnění ženy*“.⁶⁰

⁵⁶ ČERNÝ, Milan, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní úprava umělého přerušování těhotenství*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2003, s. 11.

⁵⁷ Tamtéž, s. 10-12.

⁵⁸ ŘEŽÁBEK, Karel. *Asistovaná reprodukce*. 3. vydání. Praha: Maxdorf, 2018, s. 12.

⁵⁹ Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁰ Zákon o specifických zdravotních službách, § 3 odst. 1.

Na mezinárodní úrovni v oblasti asistované reprodukce představuje zásadní dokument Úmluva o lidských právech a biomedicině⁶¹. V jejím textu nalézáme ustanovení upravující podmínky manipulace s lidským genomem. V této souvislosti například omezuje provádění zásahů, které vedou ke změnám na lidském genomu, přičemž povoleny jsou pouze zásahy z preventivních, diagnostických či léčebných účelů.⁶² Další významné omezení ÚLPB uvádí v oblasti volby budoucího pohlaví dítěte, v tomto směru lze asistovanou reprodukci využít pouze z důvodu zabránění výskytu takové dědičné nemoci, která je vázána na pohlaví.⁶³ V otázce lidských embryí ÚLPB stanovuje zákaz lidská embrya pro účely výzkumu vytvářet. Dále stanovuje povinnost zajistit embryím dostatečnou ochranu v otázkách výzkumu – a to v případě, kdy je na základě zákona na lidských embryích *in vitro* tento výzkum umožněn.⁶⁴

Na ÚLPB navazuje Dodatkový protokol o zákazu klonování lidských bytostí⁶⁵, mající za cíl zachovávat důstojnost a specifickou identitu veškerých lidských bytostí.⁶⁶ Klonováním rozumíme „množení buněk či zárodků, ale také úseků dědičné informace genů, jímž se získá populace identického složení charakteru, vlastností, jako byl výchozí materiál“.⁶⁷ Protokol označuje kterýkoli počín, jehož cílem je stvořit takovou lidskou bytost, jejíž podstata bude geneticky totožná s další lidskou bytostí – ať už žijící, či zemřelou – jako zcela nepřípustný.⁶⁸

Na vnitrostátní úrovni je problematika asistované reprodukce zakotvena především v ZSZS a v zák. o zdravotních službách⁶⁹. Zatímco ZZS poskytuje obecnou právní úpravu pro jejich poskytování, ZSZS je k tomuto právnímu předpisu ve vztahu *lex specialis*, neboť vymezuje konkrétní úpravu poskytování určité služby.⁷⁰

Co se použití zárodečných buněk (tj. vajíček a spermií) a lidských embryí týče, mohou být užita výlučně za účelem umělého oplodnění. Z této zákonné povinnosti však existuje výjimka, která je formulována ve prospěch výzkumu, pro který lze nevyužitá lidská embrya

⁶¹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině.

⁶² Tamtéž, čl. 13.

⁶³ Tamtéž, čl. 14.

⁶⁴ Tamtéž, čl. 18.

⁶⁵ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 97/2001 Sb. m. s., o přijetí Dodatkového protokolu k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny o zákazu klonování lidských bytostí.

⁶⁶ Tamtéž, preambule.

⁶⁷ Klonování. In: *Velký lékařský slovník* [on-line]. lekarske.slovníky.cz, [cit. 28. března 2022]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/klonovani>.

⁶⁸ Dodatkový protokol o zákazu klonování lidských bytostí, čl. 1, bod 1.

⁶⁹ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁰ MITLÖHNER, Miroslav, SOVOVÁ, Olga. *Právní problematika umělé lidské reprodukce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, s. 17.

také užít.⁷¹ Podmínky tohoto užití jsou stanoveny v zák. o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech⁷².

Prvním omezením, které je ve vztahu k manipulaci s lidskými embryi v tomto zákoně zakotveno, je nutnost vydání povolení, které bude dotčený subjekt k výzkumu na embryích opravňovat. Povolení je vydáváno prostřednictvím MŠMT. Dalším limitem je stanovení rozsahu embryí, která mohou být k výzkumu užita. Jedná se pouze o dvě skupiny případů. V prvním případě se jedná o embrya za účelem výzkumu dovezená. Druhým zdrojem embryí, která mohou být k výzkumu použita, jsou zařízení, která jsou oprávněna poskytovat v České republice asistovanou reprodukci. Touto cestou lze poskytnout embrya, která k umělé reprodukci nebyla využita.⁷³

K problematice umělého oplodnění se v souvislosti s nenarozeným lidským životem v průběhu své rozhodovací praxe vyjádřil Evropský soudní dvůr. Zmínit lze např. rozsudek Velkého senátu v řízení International Stem Cell Corporation, kterým SD rozhodl o předběžné otázce Spojeného království. Obsahem tohoto rozhodnutí bylo sdělení, že „*neoploďněné lidské vajíčko, které bylo partenogenezi stimulováno k dělení a dalšímu vývoji, není lidským embryem ve smyslu tohoto ustanovení, pokud ve světle současných vědeckých poznatků nemá jako takové inherentní schopnost vyvinout se v lidskou bytost, což musí ověřit vnitrostátní soud*“.⁷⁴

Závěrem bych ráda uvedla, že i přestože asistovaná reprodukce vzbuzuje především pozitivní emoce, kdy díky vědeckému pokroku umožňuje vytvořit rodinný život i neplodným párům, je nutno zachovat dostatečnou obezřetnost. I přes existenci značného veřejného zájmu, který společnost jak na umělém oplodnění, tak výzkumu embryí má, je třeba zohlednit, že se jedná o manipulaci s citlivým genetickým materiálem. V otázce právního postavení embrya odkazují na předchozí text diplomové práce. V této souvislosti pouze opětovně zdůrazním, že embryo nelze vnímat jako subjekt disponující právem na život ve smyslu čl. 6 odst. 1, věta první Listiny. Nicméně shodně jako v problematice interrupcí je nutno i uměle vytvořeným embryím věnovat určitou ochranu. Skutečnost, že embrya, která nebyla využita v průběhu asistované reprodukce, nelze v žádném případě považovat za subjekty práva na život, je umocněna především tím, že tato embrya nebudou pokračovat v dalším vývoji, který by vedl k narození. I přestože těmto embryím nelze upřít specifickou genetickou informaci, stále se jedná

⁷¹ Zákon o specifických zdravotních službách, § 3 odst. 5.

⁷² Zákon č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁷³ Tamtéž, § 3, odst. 1 a 2.

⁷⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 18. prosince 2014, International Stem Cell Corporation v. Comptroller General of Patents, Designs and Trade Marks, C-364/13 (v el. sbírce rozhodnutí), bod 38.

o embrya, která se dále nevyvíjí v těle matky způsobem, který by porodem vyústil v existenci nového člověka. Za využití argumentu a maiori ad minus lze říci, že pokud není nositelem práva na život embryo nacházející se v těle matky, nemůže být nositelem tohoto práva ani embryo, které dalšímu vývoji nepodléhá.

3.5 Výhrada svědomí lékaře

Jak jsem již zmiňovala v průběhu textu, výkon interrupce je spojen s řadou eticky problematických otázek. V této souvislosti je umělé přerušování těhotenství specifické, neboť jeho výkon s sebou nese vážné následky, které mají vliv na veškeré subjekty na interrupci zúčastněné. Mezi tyto subjekty řadíme i lékaře, kteří zákroky v rámci poskytování zdravotních služeb provádějí.

Lze v této souvislosti provedení interrupce označit jako běžný a rutinní lékařský zákrok, který je lékař povinen v rámci výkonu své praxe vždy realizovat? Anebo je nutno respektovat případný odmítavý postoj, který lékař obecně k interrupcím zaujímá? V této souvislosti hovoříme o institutu tzv. výhrady svědomí, jehož existence vychází ze státem garantovaného práva na svobodu svědomí.

Na ústavní úrovni nalézáme zakotvení záruky svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání v čl. 15 odst. 1 Listiny. Totožná záruka je na evropské úrovni poskytnuta v čl. 9 odst. 1 Úmluvy.

Pro následující text je zcela nezbytné vymezit pojmy myšlení a svědomí: „... je myšlení vnitřní proces vycházející z vjemů a zkušeností a vedoucí k jejich zobecňování a náhledu na svět. Svědomí je myšlením podmíněno, ale oproti myšlení je pevněji spojeno s etickým rozměrem. Do svobody myšlení a svědomí řadíme přesvědčení, světonázor, politické smýšlení, životní filozofii apod.“⁷⁵

Aby bylo možné tyto vnitřní myšlenky označit jako relevantní z pohledu ochrany myšlení a svědomí, musí dosahovat určité intenzity. Dále musí být toto přesvědčení ve společnosti ustáleno. Jako typické příklady lze uvést například odepření vojenské služby či touto diplomovou prací rozebíranou problematiku interrupcí.⁷⁶

Důležitou rovinou výhrady svědomí je především otázka následků, které její uplatnění pro daný subjekt vyvolává. Primárně se jedná o možnost dotčeného subjektu odepřít výkon uložené právní povinnosti, pokud by tato povinnost byla v konfliktu s jeho svědomím. Ochrana

⁷⁵ RIGEL, Filip. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, k čl. 15, bod 4. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁷⁶ RIGEL, Filip. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, k čl. 15, bod 8-9. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

svědomí lékaře se však v tomto ohledu nikdy nevztahuje na jeho informační povinnost, ke které je ve vztahu k pacientu zavázán. Je vyloučeno, aby lékař zatajil relevantní informace o stavu pacienta – a to i v případě, kdy se jedná o informace, které jsou způsobilé u pacienta vyvolat zájem o interrupci.⁷⁷

S poskytováním zdravotních služeb a s medicínou obecně je neoddělitelně spojena lékařská etika, která se vypořádává s etickými problémy, jež se během lékařské praxe mohou vyskytnout. Základním zdrojem je především Hippokratova přísaha.⁷⁸ Jedná se o „*souhrn etických zásad, jimiž se lékař musí řídit při výkonu svého povolání. Tuto přísahu skládá každý lékař při přebírání lékařského diplomu*“.⁷⁹

Konkrétní povinnosti, kterými jsou lékaři při výkonu své činnosti vázáni, nalézáme v ZZS. Se zárukou výhrady svědomí je počítáno v § 50 odst. 2, kdy je zdravotnickému pracovníkovi umožněno odepřít výkon určitého zákroku, pokud by se tento výkon přičil jeho svědomí. Tímto způsobem však zdravotník nemůže postupovat, pokud by v důsledku tohoto jednání bylo zdraví anebo život pacienta vážně ohroženy, a zajištění jiného zdravotnického pracovníka, který by byl schopen zákrok provést, by nebylo dobře možné. Pokud aplikujeme výše uvedené skutečnosti na problematiku interrupcí, vzniká zde povinnost lékaře interrupci provést v rozporu se svým svědomím, pokud je ohrožen život či zdraví těhotné ženy a zajištění jiného způsobilého lékaře není možné.

K rozhodnutí začlenit problematiku výhrady svědomí do mé diplomové práce jsem dospěla především z důvodu velmi významné provázanosti s výkonem interrupcí. Ráda bych zde upozornila na to, že mít pro výkon interrupce oporu v příslušném zákoně je samozřejmě nezbytné, nicméně samo o sobě nemusí být dostačující. Především na příkladu Polska lze velice trefně demonstrovat, že i za situace, kdy je ukončení těhotenství zákonem umožněno, se jeho realizace lze těžko domoci. V tomto smyslu bych ráda upozornila na to, že součástí pozitivního závazku, který pro stát z práva na ochranu soukromého života těhotné ženy vyplývá, je mimo vytvoření právní úpravy také povinnost zajištění její aplikace v praxi. Stát by tak měl zajistit dostatečně flexibilní přístup k tomuto lékařskému zákroku. V opačném případě dochází ke vzniku značné časové prodlevy, či dokonce k celkovému znemožnění interrupci v dané zemi podstoupit.

⁷⁷ MADLEŇÁKOVÁ, Lucia. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*. Praha: Linde, 2010, s. 112.

⁷⁸ Etika lékařská. In: *Velký lékařský slovník* [on-line]. lekarske.slovníky.cz, [cit. 28. března 2022]. Dostupné z <https://lekarske.slovníky.cz/pojem/etika-lekarska>.

⁷⁹ Hippokratova přísaha. In: *Velký lékařský slovník* [on-line]. lekarske.slovníky.cz, [cit. 28. března 2022]. Dostupné z <https://lekarske.slovníky.cz/pojem/hipokratova-prisaha>.

4 Rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva

Jak jsem již zmiňovala výše, v oblasti, která je tématem této diplomové práce, velice významně působí ESLP. V průběhu této kapitoly bych ráda představila několik rozhodnutí, která se zabývají postavením nenarozeného lidského života. V závěru bych se ráda vypořádala s celkovým přístupem ESLP k interpretaci práva na život a práva na soukromí.

4.1 Vo proti Francii

V tomto případě se jedná o zcela přelomový rozsudek velkého senátu, ve kterém byla v postavení stěžovatelky paní Thi-Nho Vo. Stěžovatelce – té doby v šestém měsíci těhotenství – byl shodou nešťastných náhod ze strany lékaře omylem proveden nevhodný lékařský zákrok, v jehož důsledku musela podstoupit interrupci. V době přerušení těhotenství byl plod starý přibližně 20–21 týdnů.

Prvostupňový soud během svého rozhodování zdůraznil, že ve francouzské legislativě absentuje jak definice pojmu embryo, tak příslušná ustanovení určující právní postavení nenarozeného dítěte v různých stádiích prenatálního vývoje.

Na základě těchto skutečností zde soud nemohl dovodit odpovědnost za zabití plodu, neboť zde pro toto rozhodnutí neexistovala žádná zákona opora. Závěrem soud uvedl, že plod daného stáří ještě nelze považovat za lidskou osobu a nemůže být předmětem trestného činu zabití.

S právním názorem soudu prvního stupně se neztotožnil soud odvolací, kdy shledal naplnění skutkové podstaty trestného činu neúmyslného zabití. Rozhodnutí podpořil argumentací, dle které existuje povinnost ochrany každého již od okamžiku početí, kdy pro poskytnutí této ochrany není vyžadováno, aby se plod skutečně narodil. Život nenarozeného dítěte byl v této souvislosti zmařen v důsledku jednání lékaře. Toto rozhodnutí bylo zrušeno Nejvyšším soudem.

Před ESLP stěžovatelka namítala zásah do čl. 2 Úmluvy. Soud v této souvislosti uvedl, že čl. 2 Úmluvy nestanovuje konkrétní časový okamžik, od něhož je možno dovozovat existenci práva na život. Tato hranice nebyla doposud stanovena ani prostřednictvím předchozí rozhodovací praxe ESLP. K výkladu této problematiky bylo přikročeno pouze ze strany vnitrostátních soudů, které se k tomuto tématu měly možnost vyjádřit v souvislosti s přezkumem národní interrupční legislativy.

Soud zdůrazňuje, že i za situace, kdy by nenarozené dítě bylo subjektem práva na život, je stále ve svém rozsahu možno jej omezit zájmy matky. Aplikace určitých aspektů ochrany pramenících z čl. 2 ve vztahu k plodu tak není striktně vyloučena. Dle soudu je vždy nutné

zohlednit konkrétní okolnosti případu a z toho plynoucí zájmy matky a dítěte. Tyto zájmy by měly být v ideálním případě totožné, nicméně, soud připouští, že se v určitých případech mohou dostat do střetu.

Soud zde primárně upozorňuje na širokou míru diskrece, kterou členské státy – co do určení právního postavení nenarozeného života – disponují. Z důvodu neexistence ustáleného konsenzu v této oblasti nelze prostřednictvím tohoto soudního rozhodnutí ostře vytyčit časový mezník, po jehož uplynutí bude možné plod označovat jako osobu.⁸⁰

V tomto smyslu však nelze okolnosti případu zcela ztotožnit s případy výkonu interrupce, kdy je těhotenství ukončeno z vůle těhotné ženy. Zde byl zájem stěžovatelky a nenarozeného dítěte totožný, neboť v obou případech směřoval k úspěšném dokončení těhotenství.

4.2 Boso proti Itálii

V tomto případě bylo ze strany ESLP rozhodnuto o stížnosti italského občana – pana Giampiera Bosa, který se na něj obrátil v důsledku jednání své manželky, která se rozhodla podstoupit umělé přerušování těhotenství i přes výslovný nesouhlas svého manžela. Na vnitrostátní úrovni byla žaloba, kterou stěžovatel namítal porušení práva na život doposud nenarozeného dítěte, zamítnuta.

Stěžovatel namítal porušení čl. 2 a 8 Úmluvy, a to z důvodu nesprávné italské interrupční legislativy, která umožňovala jeho manželce těhotenství přerušit i přes jeho nesouhlas.

V tomto smyslu ESLP opět uvádí, že v rámci textu Úmluvy není definováno, v jakém rozsahu je nutné vykládat pojmy „každý“ a „život“. Soud však připouští, že na základě čl. 2 lze dovést povinnost každého smluvního státu přijmout takové preventivní kroky, které povedou k ochraně lidského života nenarozeného jedince.

V otázce aplikace čl. 2 na nenarozené dítě tedy ESLP zaujal opět velmi vyhýbavé stanovisko, kdy uvedl, „že není nutné rozhodnout o tom, zda může lidský plod požívat ochrany ve smyslu první věty čl. 2“. V tomto případě pouze připouští, že za určitých situací lze na nenarozené dítě nahlížet jako na nositele ochrany plynoucí z čl. 2 Úmluvy, který chrání lidský život.

Veškerou svou argumentaci ESLP staví na skutečnosti, že dle spisového materiálu bylo těhotenství přerušeno v souladu s italskou interrupční legislativou. Ta k okamžiku rozhodování

⁸⁰ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 8. 7. 2004, *Vo proti Francii*, č. 53924/00.

připouštěla přerušení těhotenství do dvanáctého týdne na základě ohrožení duševního či tělesného zdraví matky.⁸¹

4.3 A, B, C proti Irsku

Na evropské úrovni patří mezi státy s velice restriktivní interrupční legislativou nejen Polsko, ale také Irsko. Ve věci stěžovatelů A, B a C proti Irsku se Velký senát ESLP opět vyjádřil k problematice interrupcí.

Na základě referenda, které v Irsku proběhlo v roce 1983, byl do Ústavy Irska vložen článek, dle něhož je již nenarozené dítě poživitelem plného práva na život. V tomto důsledku je výkon interrupce protiprávním jednáním, které je postihováno irským trestním zákoníkem.

Irský Ústavní soud během své rozhodovací praxe potvrdil, že na stejné úrovni jako právo na život nenarozeného dítěte respektuje také nutnost ochrany těhotné ženy. Tato ochrana dle jeho tvrzení spočívá v tom, že je dovoleno těhotenství přerušit v situaci, kdy je zde přítomno skutečné a naléhavé riziko ohrožení života těhotné ženy, které lze právě provedením interrupce odstranit.

Na ESLP se prostřednictvím stížnosti obrátily tři těhotné Irky, které chtěly podstoupit interrupci. Jedna ze stěžovatelek byla samoživitelkou bez zaměstnání, další byla závislá na alkoholu a poslední stěžovatelka se v rané fázi těhotenství podrobila onkologické léčbě, což v ní vzbuzovalo obavy z možného poškození plodu. Z důvodu faktické nemožnosti těhotenství přerušit v Irsku se stěžovatelky rozhodly potrat podstoupit v Anglii. Tento způsob pro ně představoval značnou jak finanční, tak psychickou zátěž.

V případě prvních dvou stěžovatelek se ESLP vyslovil tak, že do jejich práva na ochranu soukromého života zasaženo nebylo. Tento závěr ospravedlnil zejména existencí nutnosti chránit významné morální přesvědčení, které očividně – na základě výsledku referenda z roku 1983 - v irské společnosti panuje a které je natolik intenzivní povahy, že odůvodňuje velice restriktivní přístup Irska. Soud zdůraznil možnost těhotenství uměle přerušit v cizině, kdy o této možnosti byly stěžovatelky poučeny. ESLP v této souvislosti dále uvádí, že jednotlivé státy disponují ve vztahu k možnosti upravit podmínky interrupce na vnitrostátní úrovni širokou mírou volného uvážení. Tato míra dle argumentace soudu nebyla v případě Irska porušena a nepředstavuje ve vztahu k těmto stěžovatelkám porušení čl. 8 Úmluvy.

K odlišnému stanovisku dospěl ESLP ve vztahu ke třetí stěžovatelce. Ta neměla reálnou možnost zjistit, zda je její zdravotní stav natolik vážný, aby odůvodňoval výkon potratu v Irsku. Na základě obavy z potenciálního trestního stíhání měla strach interrupci v Irsku podstoupit.

⁸¹ Rozsudek senátu ESLP ze dne 5. 9. 2002, *Boso proti Itálii*, č. 50490/99.

V tomto případě ESLP shledal porušení práva stěžovatelky na respektování jejího soukromí, jež spočívalo především ve stavu nejistoty, který v ní vzbuzovala značně neurčitá právní úprava Irska a absence dostatečných procesních mechanismů, které by zákonnost jejího nároku posoudily.⁸²

4.4 Tysiac proti Polsku

Velice významným rozhodnutím se v oblasti umělého přerušení těhotenství stalo rozhodnutí, které bylo výsledkem stížnosti polské občanky Tysiac. Stížností bylo tvrzeno porušení stěžovatelčích práv, která jsou zaručena v čl. 8 Úmluvy.

V případě stěžovatelky je primárně potřebné poukázat na její zdravotní stav, na jehož základě byla z důvodu silné krátkozrakosti shledána jako středně invalidní. Po otěhotnění – z důvodu možných negativních následků, které by na její zrak těhotenství mohlo mít – se stěžovatelka rozhodla podrobit příslušným lékařským vyšetřením. Tato vyšetření shodně potvrdila vysokou míru rizika, kterou pro stěžovatelčin zdravotní stav její těhotenství představuje. Z tohoto důvodu paní Tysiac požádala o vydání osvědčení, na jehož základě by její těhotenství bylo možno ukončit. Osvědčení lékaři z oboru oftalmologie odepřeli vydat. K jeho vystavení došlo až následně ze strany praktické lékařky, která těhotenství označila za zdraví ohrožující.

Ve snaze dosáhnout přerušení těhotenství se paní Tysiac dostavila ke gynekologovi. Lékař ji pouze vizuálně zhlédl, aniž by věnoval pozornost dalším lékařským zprávám. Závěrem lékař přerušení těhotenství stěžovatelky shledal – i přes značnou krátkozrakost – jako nedůvodné a pouze doporučil realizovat porod formou císařského řezu.

V závěru roku 2000 stěžovatelka skutečně formou císařského řezu porodila. Krátce po porodu došlo k významného zhoršení jejího zraku.

Z výše uvedených důvodů paní Tysiac podala trestní oznámení, kterým namítala porušení zákona spočívající ve znemožnění výkonu interrupce i přes existenci vážných zdravotních důvodů, které výkon interrupce na základě zákona dovolují.

Vláda Polské republiky k tvrzenému porušení v řízení uvedla, že *„těhotenství a jeho přerušeni, jako principiální věc, nespádají výlučně do oblasti matčina soukromého života. Jakmile žena otěhotní, stává se její soukromý život úzce spjatým s vyvíjejícím se plodem. Neexistují žádné pochybnosti o tom, že určité zájmy spojené s těhotenstvím jsou legálně chráněné“*.

⁸² Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 16. 12. 2010, A, B, C proti Irsku, č. 25579/05.

Stěžovatelka v rámci své argumentace zdůraznila povinnost státu zajistit v důsledku svého pozitivního závazku plynoucího z čl. 8 Úmluvy reálnou možnost se výkonu interrupce na území Polska domoci. Vzhledem k velice striktní právní úpravě má dle stěžovatelky mnoho lékařů strach z možného trestního stíhání, kterému by mohli čelit.

Úvodem ESLP shodně se stranami potvrzuje, že oblast přerušování těhotenství se skutečně dotýká sféry soukromého života, neboť ve fázi těhotenství je soukromý život ženy existencí plodu výrazně ovlivněn. K povaze tohoto článku soud dále sděluje, že jeho prostřednictvím má být zabráněno neoprávněným zásahům do soukromého života ze strany státu, kdy naopak legitimně lze do této oblasti zasáhnout pouze tehdy, je-li to proporcionální v souvislosti s potřebou uplatnění práva jiného.

V této souvislosti vzniká potřeba rozlišovat dvě roviny celé problematiky. Přijetí právní úpravy je zcela jistě primárním a nezbytným krokem, samo o sobě však není krokem dostatečným. Aby Polská republika skutečně dostala svým pozitivním závazkům, které pro ni v souvislosti se zaručením ochrany soukromého života vyplývají, je nutné zajistit takové procesní mechanismy, které zaručí jejich dodržování v praxi.

ESLP se ve svém rozhodnutí ztotožnil s argumentací stěžovatelky, kdy potvrdil neexistenci dostatečných procesních mechanismů, které by účinným způsobem její situaci řešily. V důsledku výše uvedené argumentace soud potvrdil porušení čl. 8 Úmluvy, neboť Polská republika nedostala svým pozitivním závazkům, spočívajícím v aktivním zajištění ochrany soukromého života stěžovatelky.⁸³

4.5 P. a S. proti Polsku

V této části se budu věnovat rozboru rozsudku ESLP, kterým bylo rozhodnuto o stížnosti stěžovatelek P. a S. proti Polsku.

Zakotvením tohoto rozhodnutí bych opět ráda prokázala skutečnost, že i v případě splnění zákonných podmínek není provedení interrupce v Polsku z důvodu nulové ochoty dobře možné.

Jedna ze stěžovatelek byla ve svých 14 letech znásilněna. V důsledku této trestné činnosti otěhotněla. I za těchto extrémních okolností se při žádosti o přerušování těhotenství setkala s odmítavým přístupem ze strany lékařů, kteří interrupci odmítali provést. Naopak jeden z gynekologů působících v nemocnici, kde chtěla stěžovatelka zákrok podstoupit, se rozhodl zajistit přítomnost kněze. Ten čtrnáctiletou stěžovatelku přemlouval k tomu, aby těhotenství, které bylo zapříčiněno znásilněním, zachovala. Když stěžovatelka na výkonu interrupce i přes

⁸³ Rozsudek senátu ESLP ze dne 20. 3. 2007, *Tysiac proti Polsku*, č. 5410/03, 5/2007 SbREs.

tuto snahu trvala, gynekolog zákrok odmítl s odvoláním na výhradu svého svědomí provést. O těchto skutečnostech se klinika rozhodla uveřejnit tiskovou zprávu. V důsledku tohoto kroku se stěžovatelka stala terčem nejrůznějších zásahů z řady široké veřejnosti, které měly za cíl ji od interrupce odradit. Při svém odchodu z nemocnice byla stěžovatelka stíhána několika odpůrci potratů.

Interrupce byla nakonec provedena, ale pouze na základě další aktivity matky stěžovatelky, která podala stížnost k rukám Ministerstva zdravotnictví, jež jí poskytlo informace o zařízení, které je způsobilé interrupci vykonat. Stěžovatelka zde zákrok podstoupila i přesto, že se jednalo o zařízení vzdálené 500 kilometrů od jejího bydliště.

V důsledku těchto okolností namítaly stěžovatelky porušení čl. 8 Úmluvy, jež mělo spočívat v pochybení orgánů veřejné moci Polska, neboť není zajištěn dostatečný přístup k interrupci.

K otázce výhrady svědomí, na kterou se odvolal jeden z lékařů, se ESLP vyjádřil tak, že výhrada svědomí je samozřejmě možná, nicméně nelze v jejím důsledku omezit právo pacientů na zdravotní služby, na něž mají ze zákona nárok. V případě uplatnění výhrady svědomí byl sice lékař dle polské právní úpravy povinen odkázat stěžovatelku na kolegu, který by byl způsobilý zákrok provést, nicméně se tak nestalo. Stěžovatelka se této informace musela naopak sama obtížným způsobem domoci.⁸⁴

4.6 R. R. proti Polsku

Stěžovatelka R. R. namítala v tomto případě⁸⁵ před ESLP porušení čl. 3 a 8 Úmluvy, tedy porušení zákazu mučení, nelidského a ponižujícího zacházení a práva na respektování jejího soukromého a rodinného života.

Stěžovatelka se v průběhu 18. týdne svého těhotenství dozvěděla, že existuje vysoká pravděpodobnost poškození plodu. Tuto skutečnost zamýšlela potvrdit prostřednictvím genetických testů. Lékař však odmítl stěžovatelku na tyto testy poslat – a to za současného odmítnutí toto těhotenství přerušit. Zároveň publikoval prostřednictvím novin informace o okolnostech těhotenství stěžovatelky spolu s kritikou jejího chování. To, že je plod skutečně poškozen, bylo na základě genetických testů potvrzeno až přibližně v 25. týdnu těhotenství, kdy již nelze těhotenství na základě polské legislativy ukončit. Stěžovatelka porodila dítě, u kterého byl diagnostikován Turnerův syndrom.

⁸⁴ Rozsudek senátu ESLP ze dne 30. 10. 2012, *P. a S. proti Polsku*, č. 57375/08.

⁸⁵ Rozsudek senátu ESLP ze dne 26. 5. 2011, *R.R. proti Polsku*, č. 27617/04.

ESLP ve svém rozhodnutí shledal porušení čl. 8 Úmluvy na straně stěžovatelky, kdy v důsledku výhrady svědomí lékaře, který ji odmítl vykonat včasné genetické testy, bylo zasaženo do jejího práva na soukromí. ESLP zde opět upozornil na – v této oblasti – zcela nefunkční polské zdravotnictví, kdy institut výhrady svědomí opakovaně vylučuje reálnou možnost pacientů využívat lékařské služby, na které mají ze zákona nárok.⁸⁶

4.7 Závěr

Závěrem této kapitoly bych ráda vyjádřila kritiku ve vztahu k rozhodovací praxi ESLP v oblasti vymezení počátku lidského života a s tím souvisejících podmínek výkonu umělého přerušování těhotenství. Jak již bylo upozorněno výše, jedním z důvodů samotné existence mezinárodního práva je potřeba vytvoření určitých základních standardů lidských práv, které budou uplatňovány bez ohledu na zeměpisné hranice na úrovni celého Společenství. Tato potřeba vyplývá především ze sdílení shodných hodnot a ideálů, které se jednotlivé smluvní státy prostřednictvím své spolupráce zavázaly ctít a chránit. V souvislosti s tímto závazkem se nelze vyhnout potřebě čas od času připustit jiný pohled na věc a učinit kompromis, který bude odpovídat vůli většiny zainteresovaných subjektů.

Pomocí mezinárodního práva má být poskytována ochrana především jednotlivcům, jejichž lidská práva jsou nepřipustně omezena jednáním vlastního státu. V tomto případě je na místě, aby ESLP z pozice subjektu, který má dohlížet na aplikaci obsahu Úmluvy, našel určitý minimální standard lidských práv, jehož platnost bude na evropském území zajištěna. Tento přístup odpovídá principu unifikace, na jehož základě by měl být obsah lidských práv, náležející jednotlivým osobám, alespoň podobného rázu. Pokud však v rámci jednoho společenství, které souhrnně spadá pod jurisdikci ESLP, nalézáme takové právní úpravy, které vykazují zcela extrémní odlišnosti, není dle mého názoru cíl mezinárodního práva naplněn.

ESLP ve svých rozhodnutích mnohokrát vyzdvihl nutnost respektu kulturních a náboženských odlišností. S tímto tvrzením lze souhlasit, nicméně pouze do určité míry. Ve světle aktuální doby, kdy na evropském území převažují především sekulární státy, nelze souhlasit s tím, aby byl určitý stát – který se hlásí ke společným evropským hodnotám – dominantním způsobem spojen s náboženstvím, které určitou výše těchto hodnot nerespektuje.

Z výše uvedených důvodů mám za to, existuje oprávněná potřeba přijetí rozhodnutí, které vytyčí hranice pro přístup k interrupci a sjednotí legislativu napříč smluvními státy

⁸⁶ BONČKOVÁ, Helena. In: Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci. *R.R. proti Polsku. Nelidské zacházení kvůli odmítnutí genetických testů* [online], Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2011, s. 12. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/sites/default/files/attachment/bulletin/bulletin-lp-iii-6.pdf>.

Úmluvy. Tohoto cíle ESLP dosáhne konstatováním, že součástí pozitivního závazku vyplývajícího z práva na soukromí těhotné ženy je povinnost státu umožnit přístup k interrupci. Naplnění tohoto závazku by tak spočívalo jednak v hmotněprávní, tak procesní úpravě. ESLP v problematice dovolenosti interrupcí nespaturuje cestu pro existenci jednotné legislativy – a to z důvodu existence zásadních kulturních odlišností. V této souvislosti je však nutno podotknout, že výchozí skutkové okolnosti, které mají na dovolenost interrupce vliv, jsou objektivního charakteru. Nenarozené dítě prochází bez ohledu na zeměpisné hranice i náboženskou příslušnost daného státu stejným vývojovým procesem, který lze z pohledu medicíny bezpečně identifikovat a předvídat. Rovněž např. konkrétní genetické poškození plodu má totožné následky bez ohledu na to, na jakém území se embryo/plod nachází. Z tohoto důvodu je nutno k této problematice přistupovat objektivně.

Primárním cílem, ke kterému by měl ESLP ve své judikatuře směřovat, se jeví zakotvení možnosti těhotenství ukončit pouze na základě žádosti těhotné ženy – tedy bez naplnění konkrétního a zákonem předpokládaného důvodu. Pokud taková možnost v právní úpravě není zakotvena, jedná se o zcela nepřijatelný zásah do práv těhotné ženy, kdy není žádným způsobem oprávněna o svém těhotenství – a tedy o své fyzické integritě – individuálně rozhodovat. Pokud se zaměřím na právní úpravy, které umožňují těhotenství ukončit pouze na základě ohrožení života ženy, poškození plodu či trestné činnosti, jedná se ve všech případech o skutečnosti na vůli ženy nezávislé, které ji neumožňují učinit v souvislosti s trváním těhotenství žádné subjektivní rozhodnutí. V této souvislosti mám za to, že zcela nejvýznamnějším cílem, kterého by mělo být prostřednictvím ESLP dosaženo, je konstatování, že pozitivní závazek plynoucí z práva na soukromí spočívá mj. v možnosti ženy učinit v otázce trvání jejího těhotenství vlastní rozhodnutí. Tento závazek bude naplněn prostřednictvím zakotvení možnosti těhotenství ukončit pouze na žádost těhotné ženy.

Dalším důležitým aspektem je v otázce ukončení těhotenství na žádost k tomu stanovená lhůta. Jak bylo vysloveno v rozhodnutí ÚS Slovenské republiky⁸⁷, umožňuje většina členských států Evropské unie ukončit těhotenství pouze na žádost ženy v období mezi 10-15 týdnem. Jak bylo rovněž soudem zdůrazněno, nejedná se o hranici nahodilou, nýbrž o hranici, která je výsledkem poměrování práva nenarozeného lidského života a těhotné ženy. Je nutno zdůraznit, že hranice musí být stanovena způsobem, který bude zohledňovat reálnou možnost ženy informaci o svém těhotenství vůbec získat. V opačném případě by mohla být sice možnost těhotenství přerušit z vůle ženy v zákoně zakotvena, nicméně prostřednictvím nepřiměřeně

⁸⁷ Rozhodnutí Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 4. 12. 2007.

krátké lhůty nepřímo vyloučena. Z opačného hlediska je třeba aby se soud vyslovil k tomu, jaké okolnosti vnímá jako rozhodující v otázce určení horní hranice lhůty stanovené k umělému přerušení těhotenství na žádost ženy. Jinými slovy je nutno určit, jaké okolnosti dle ESLP zakládají nutnost k určitému okamžiku již upřednostnit právo na život nenarozeného dítěte na úkor práva na soukromí ženy. Z tohoto důvodu spatřuji v rozhodnutí ÚS Slovenské republiky v tomto smyslu vhodný základ, ze kterého by ESLP při své rozhodovací činnosti mohl vycházet. Je zřejmé, že prostřednictvím rozhodnutí ESLP nelze zcela striktně určit konkrétní okamžik těhotenství, do jehož uplynutí lze interrupci podstoupit. Toto určení je zcela v diskreci moci zákonodárné, která vykonává svou pravomoc v konkrétní zemi. V tomto směru také budou jednotlivé státy disponovat určitou mírou volnosti, která jim umožní přijetí méně či více liberální podoby právní úpravy, která ale bude stále vyhovovat evropským standardům.

Dále je nutno zhodnotit, zda vnímám jako potřebné, aby ESLP ve svém rozhodnutí poskytl jasnou odpověď na to, zda nenarozené dítě disponuje právem na život. Toto konstatování nevnímám jako zcela nutné – a to především z toho důvodu, že jej pro otázku legality samotných interrupcí nevnímám jako rozhodující. Jak jsem již zmiňovala v průběhu textu, právo na život patří mezi práva relativní – a tedy práva omezitelná. V tomto smyslu lze i v případě přijetí stanoviska, dle kterého nenarozené dítě disponuje právem na život, umožnit výkon interrupcí v souladu s ústavním pořádkem, neboť text Ústavy zakotvuje možnost právo na život omezit způsobem, který stanoví zákon. Pokud je tak umělé přerušování těhotenství zakotveno na zákonné úrovni jako právem dovolené jednání, nelze jej v této souvislosti vnímat jako protiústavní. Z tohoto důvodu nevnímám jako potřebné, aby se ESLP k otázce: „zda je nenarozené dítě nositelem práva na život“ nutně vyjadřoval – ba naopak lze odpověď ponechat na vůli jednotlivých smluvních států.

Závěrem je v této souvislosti třeba zdůraznit, že dominantní míra činnosti ESLP spočívá právě ve výkladu sporných lidskoprávních otázek, na něž napříč jednotlivými státy nepanuje zcela jednoznačná odpověď. Rozhodovací činnost ESLP lze vnímat jako nástroj ke sjednocení legislativy napříč Evropskou unií, a to především v důsledku závaznosti těchto rozhodnutí. Pokud ESLP prostřednictvím svého rozhodnutí shledá rozpor konkrétní interrupční legislativy s obsahem Úmluvy, bude toto rozhodnutí jednotlivé strany řízení zavazovat. V tomto důsledku může vzniknout povinnost státu provést v souladu s rozhodnutím ESLP potřebné legislativní změny. Velice významný vliv má však judikatura ESLP rovněž na státy na řízení nezúčastněné – a to především v důsledku postavení ESLP, který disponuje pravomocí vykládat text Úmluvy. Jestliže se ESLP prostřednictvím své rozhodovací činnosti vysloví k obsahu čl. 8 Úmluvy ve výše zmíněném duchu, bude mít tato interpretace zásadní vliv na další členské státy, neboť je

zřejmé, že pokud disponují shodnou právní úpravou, může být tato ESLP rovněž prohlášena za legislativu odporující Úmluvě.⁸⁸

V této souvislosti považuji za nutné vyzdvihnout také vysokou míru vážnosti a důstojnosti, kterou ESLP napříč společnostmi vyvolává. Jak jsem již zmínila v textu diplomové práce, v případě interrupcí se v části společnosti jedná o velice negativně vnímaný jev. V tomto smyslu mám za to, že pokud by ESLP zaujal k otázce legality interrupcí postoj, jehož podobu jsem navrhovala výše, mohlo by se jednat o krok který sníží vnímání interrupcí jako zcela nepřijatelného zákroku, v důsledku něhož je třeba odsoudit každou ženu, která se jej rozhodne podstoupit.

⁸⁸ KONŮPKA, Petr. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva v oblasti vězeňství [on-line]. Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování ČR před ESLP. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads/import/Konference/Konference_2012/Konupka_Judikatura.pdf.

5 Komparace ochrany nenarozeného lidského života v České republice, na Slovensku a v Polsku

Jak jsem již zmiňovala v předchozím textu, vyčerpávající konsensus nebyl v otázce počátku lidského života a s tím související legality interrupcí doposud na mezinárodní úrovni nalezen. ESLP v této souvislosti prostřednictvím svých rozhodnutí několikrát vyjádřil širokou volnost jednotlivých států v otázce tvorby jejich vnitrostátních právních úprav. Z tohoto důvodu je spektrum jednotlivých názorových proudů napříč evropskými státy velice rozmanité. Liberálním přístupem k umělému přerušení těhotenství se prezentuje například Česká republika a Slovensko. Jedním z nejméně konzervativních postojů, kterému odpovídá velice přísná interrupční legislativa, se naopak prezentuje například Polsko. Ráda bych v této kapitole jednotlivé úpravy představila a pokusila se zhodnotit, jaké okolnosti tuto disproporcionalitu zapříčinily.

5.1 Česká republika

Právní úprava České republiky na nenarozené dítě pamatuje v několika předpisech různé právní síly. Jak již bylo zmíněno výše, na ústavní úrovni je ochrana nenarozeného dítěte součástí Listiny.

Pokud mám v úmyslu prostřednictvím této diplomové práce určit postavení nenarozeného lidského života v právním řádu České republiky a dále zhodnotit míru jeho právní ochrany ve světle cizích právních úprav, nelze se omezit pouze na ustanovení Listiny, nýbrž je nezbytné upozornit také na další právní předpisy.

Úpravu této problematiky nacházíme v několika případech zákonné normotvorby. Jedná se především o zák. o umělém přerušení těhotenství⁸⁹, který je prováděn vyhláškou ministerstva zdravotnictví⁹⁰. Další dotčenou právní úpravu představuje např. občanský zákoník⁹¹, trestní zákoník⁹² a v neposlední řadě zákoník práce⁹³.

5.1.1 Zákon o umělém přerušení těhotenství

V průběhu této kapitoly se budu věnovat rozboru ZUPT. V první části poskytnu velice stručný náhled do historického vývoje zákona pro lepšího pochopení veškerých souvislostí, které měly na výslednou podobu legislativy vliv. Na vývoji interrupční legislativy lze rovněž pozorovat změny právní ochrany, která je nenarozenému dítěti poskytována.

⁸⁹ Zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁰ Vyhláška ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů.

⁹¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹³ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

K přijetí právní úpravy, která umožňovala legálně provádět interrupce, došlo nedlouho po skončení druhé světové války. V tehdejší Československu k tomu došlo dokonce dříve než v zemích západní Evropy, i přestože právě západní Evropa byla vnímána jako ta liberálnější. V obou případech však zákonodárce k přijetí vedly jiné okolnosti. V západní Evropě se jednalo především o odpověď na vzrůstající vliv feminismu, ve východních zemích bylo toto rozhodnutí učiněno spíše z praktických a politických důvodů. Prvním z nich byla především významná absence základního sortimentu, zapříčiněná druhou světovou válkou. Dalším dominantním problémem byla nízká dostupnost spolehlivých antikoncepčních prostředků. Ve snaze rozšířit povědomí o využívání antikoncepčních prostředků došlo k otevření antikoncepční poradny, jejíž kapacita však byla velice nízká.⁹⁴

Umělé přerušování těhotenství bylo v Československu uzákoněno v roce 1957 – o rok později než v sousedním Polsku.⁹⁵ K legalizaci došlo přijetím zák. o umělém přerušování těhotenství⁹⁶, který vytyčil podmínky, za kterých bylo možno interrupci provést. V obsahu zákona bylo zdůrazněno, že jedním z důvodů, proč k legalizaci dochází, je snaha předejít neodborným a životu ohrožujícím zákrokům, jejichž prostřednictvím byla těhotenství doposud přerušována.⁹⁷

Na základě dané právní úpravy mohlo být těhotenství ukončeno ze zdravotních či jiných závažných důvodů. Zákonem byl však vyžadován mimo souhlas ženy rovněž souhlas tzv. interrupční komise.⁹⁸

S přihlédnutím k významným liberalizačním tendencím právní úpravy umělého přerušování těhotenství v dalších zemích Evropy však poměrně brzy vznikla potřeba vytvoření nové právní úpravy. Touto nově přijatou právní úpravou byl ZUPT, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1987. Takto přijatá právní úprava platí v nezměněné podobě dodnes.⁹⁹

V úvodních ustanoveních zákona nacházíme zdůraznění ochrany života a zdraví ženy, spolu s vyzdvižením důležitosti plánovaného a odpovědného rodičovství.¹⁰⁰ Primárním způsobem, jakým se zákonodárce snaží nechtěnému otěhotnění předcházet, je řádná edukace.

⁹⁴ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2012, s. 37.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušování těhotenství.

⁹⁷ ČERNÝ, Milan, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní úprava umělého přerušování těhotenství*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2003, s. 15.

⁹⁸ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2012, s. 46.

⁹⁹ ČERNÝ, Milan, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní úprava umělého přerušování těhotenství*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2003, s. 17-18.

¹⁰⁰ Zákon o umělém přerušování těhotenství, § 1.

Ta by měla být poskytována především v rámci rodiny či školských a zdravotních zařízení. Dalším způsobem je užívání vhodných antikoncepčních prostředků.¹⁰¹

Případy, ve kterých je na základě zákona umožněno těhotenství přerušit, lze pro účely diplomové práce – a s tím související lepší orientaci – rozřadit do dvou kategorií. V prvním případě se jedná o vykonání interrupce na základě písemné žádosti ženy, kdy celková doba trvání těhotenství nesmí přesáhnout 12 týdnů. Druhým případem, kdy lze podstoupit umělé přerušování těhotenství, je existence závažných zdravotních důvodů. Pod tento široce vymezený pojem lze zařadit případy ohrožení života či zdraví těhotné ženy a dále nepříznivý vývoj plodu.¹⁰² V těchto případech je dle vyhlášky umožněno umělé přerušování těhotenství v důsledku negativního genetického vývoje podstoupit do 24. týdne.¹⁰³

5.1.2 Trestněprávní ochrana nenarozeného lidského života

Prostřednictvím trestního zákoníku je poskytnuta ochrana před protiprávním jednáním vůči těhotné ženě. V tomto smyslu jsou postižena pouze jednání třetích osob – nikoli samotné ženy. Jedná se o trestné činy, které postihují případy nezákonného přerušování těhotenství, či které spočívají ve vytváření nedovoleného tlaku na těhotnou ženu v souvislosti s ukončením těhotenství. Pomocí těchto ustanovení je poskytnuta ochrana pouze do okamžiku zahájení porodu. Poté by již bylo nutno jednání kvalifikovat jako vraždu.¹⁰⁴

Další ochrana je poskytnuta formou kvalifikovaných skutkových podstat, které chrání těhotnou ženu u vybraných trestných činů směřujících proti životu a zdraví. V tomto smyslu je předmětem kvalifikované skutkové podstaty vždy těhotná žena – nikoli nenarozené dítě. Pokud dojde v důsledku protiprávního jednání k usmrcení nenarozeného dítěte v těle matky, bude toto jednání obecně posuzováno jako těžké ublížení na zdraví těhotné ženy – nikoli trestný čin vraždy na nenarozeném dítěti. Trestní zákoník tedy v tomto smyslu chrání především zdraví těhotné ženy a její těhotenství, prostřednictvím čehož dochází nepřímo také k ochraně nenarozeného lidského života.¹⁰⁵

Pro účely trestního práva tak nenarozené dítě nelze považovat za samostatný subjekt, nýbrž je na něj nahlíženo jako na součást těhotné ženy.

¹⁰¹ ČERNÝ, Milan, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní úprava umělého přerušování těhotenství*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2003, s. 19.

¹⁰² Zákon o umělém přerušování těhotenství, § 4-5.

¹⁰³ Vyhláška ministerstva zdravotnictví., kterou se provádí zákon o umělém přerušování těhotenství, § 2 odst. 2.

¹⁰⁴ ODEHNALOVÁ, Jana. Je (trestně)právní ochrana nascitura dostatečná? *Trestněprávní revue* [on-line], 2021/2, [cit. 28. března 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁰⁵ Tamtéž.

5.1.3 Občanskoprávní ochrana nenarozeného lidského života

Postavení nenarozeného dítěte je v OZ upraveno v § 25, kdy: „*Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo.*“ Jedná se o zakotvení odkládací podmínky, která nabytí práv nenarozeného dítěte odkládá na okamžik narození. Pokud bude tato odkládací podmínka zmařena, nenarozené dítě žádných soukromoprávních práv nikdy nenabylo. Z hlediska soukromého práva je tedy k nabytí práv rozhodující především okamžik narození.¹⁰⁶

5.1.4 Pracovněprávní ochrana nenarozeného lidského života

V souvislosti s mateřstvím je nutno ženám, které jsou součástí pracovního procesu, zajistit zvýšenou míru ochrany. Tato ochrana se projevuje v několika oblastech výkonu závislé práce. Tímto způsobem je chráněna nejen těhotná žena, ale samozřejmě také nenarozené dítě, jež je během těhotenství její součástí. Zaměstnankyni, která je těhotná, nelze například podrobit specifickým pracím, které by mohly mít negativní vliv na její zdravotní stav.¹⁰⁷

Výčet těchto prací je konkretizován vyhláškou o zakázaných pracích a pracovištích.¹⁰⁸ Tímto právním předpisem jsou například zakázány práce, při kterých je nutné pracovat s těžkými břemeny.¹⁰⁹ Dále je v souvislosti s těhotnou zaměstnankyní zaměstnavatel povinen zajistit vhodné místo k odpočinku.¹¹⁰ Těhotné zaměstnankyni také nelze například uložit práci přesčas.¹¹¹

5.2 Slovenská republika

Jak jsem již zmiňovala v úvodu této kapitoly, vnímám jako vhodné do textu diplomové práce zakotvit přístup Slovenské republiky k nenarozenému životu. Slovensko v této souvislosti představuje určitý spojovací most mezi Českou republikou a Polskem, neboť s každou zemí vykazuje určité společné znaky. Ráda bych Slovensko především uvedla jako příklad toho, že intenzivní vliv náboženství se nemusí nutně odrazit ve znění interrupční legislativy. Z tohoto důvodu lze nastítnit otázku, zda aspekt víry dokonce může dostatečně

¹⁰⁶ ODEHNALOVÁ, Jana. Je (trestně)právní ochrana nascitura dostatečná? *Trestněprávní revue* [on-line], 2021/2, [cit. 28. března 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁰⁷ ŠTANGOVÁ, Věra. In: BĚLINA, Miroslav a kol. *Pracovní právo*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 304-305. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁰⁸ Vyhláška č. 180/2015 Sb., o pracích a pracovištích, které jsou zakázány těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním, které kojí, a zaměstnankyním-matkám do konce devátého měsíce po porodu, o pracích a pracovištích, které jsou zakázány mladistvým zaměstnancům, a o podmínkách, za nichž mohou mladiství zaměstnanci výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁹ Tamtéž § 2.

¹¹⁰ Zákoník práce, § 103 odst. 4.

¹¹¹ Tamtéž, § 241 odst. 3.

legitimovat velice restriktivní interrupční legislativu, či zda by se měla omezit pouze na vlastní přesvědčení každého jednotlivce, zda se rozhodne žít v symbióze s hodnotami konkrétního náboženství. Jako velice povedený v této souvislosti shledávám postoj ÚS SR, kterému se budu v průběhu věnovat.

5.2.1 Zákon o umelom prerušení tehotenstva

Na ústavní úrovni potřebu ochrany lidského života před jeho narozením deklaruje právní úprava Slovenské republiky v Ústavě SR¹¹² v čl. 15 odst. 1. Ve vztahu k právní úpravě v Ústavě ČR se jedná o obsahově identické ustanovení.

Problematika umělého přerušení těhotenství je na Slovensku upravena v zák. o umelom prerušení tehotenstva¹¹³. Na základě tohoto zákona je umožněno těhotenství přerušit v případě, kdy o to nejpozději do konce 12. týdne těhotenství žena požádá. Později lze těhotenství přerušit z důvodu ohrožení života či zdraví těhotné ženy či poškození plodu.¹¹⁴

Je zřejmé, že podmínky pro umělé přerušení těhotenství na Slovensku odpovídají podmínkám v České republice.

5.2.2 Rozhodnutí Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 4. 12. 2007

V této části bych se ráda zaměřila na rozhodnutí ÚS SR, které představuje velice významný zdroj interpretace povahy nenarozeného lidského života nejen ve vztahu k právní úpravě Slovenska, ale také České republiky, neboť čl. 15 odst. 1, věta druhá Ústavy SR svým zněním odpovídá čl. 6 odst. 1, věta druhá Ústavy ČR. Rovněž podmínky umělého přerušení těhotenství jsou totožné. Z tohoto důvodu lze rozhodnutí velice vhodně aplikovat na právní úpravu České republiky – a to především z toho důvodu, že ÚS ČR doposud ústavnost interrupční legislativy České republiky neměl možnost přezkoumat.

Již v samotném úvodu svého rozhodnutí Ústavní soud zdůrazňuje, že se v případě Slovenska – jak již plyne z Ústavy – jedná o demokratický stát, který se přímo neváže na konkrétní náboženství či ideologii. Soud definuje právo na život jako právo působící *erga omnes*, které je nutno chránit jak ve vztahu fyzická osoba–stát, tak ve vztahu fyzická osoba–fyzická osoba. Ze znění čl. 15 Ústavy SR zřetelně vyplývá, že úmyslem zákonodárce bylo rozlišit ochranu příslušející každé narozené bytosti a ochranu doposud nenarozeného jedince, jehož obsahově vyčleňuje do věty druhé čl. 15.

Klíčovou úlohou Ústavního soudu v tomto případě zůstává posouzení toho, zda je subjektem práva na život nejen již narozený člověk, ale také nenarozené dítě. Význam pojmu

¹¹² Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky.

¹¹³ Zákon Slovenskej národnej rady č. 73/1986 Zb., o umelom prerušení tehotenstva, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁴ Tamtéž, § 4-5.

„každý“ tak, jak je užit v čl. 15, nutno vykládat ve světle článku předcházejícího, dle něhož je každý způsobilý mít práva. Toto označení svým rozsahem pokrývá všechny narozené osoby. V tomto smyslu je třeba ustanovení Ústavy SR rozumět tak, že způsobilost nabývat práva počíná narozením a obecně zaniká smrtí. V tomto ohledu tedy není nijak operováno s okamžikem početí jako s momentem vzniku subjektivních práv.

Právo na soukromí je v Ústavě SR zakotveno v čl. 16 odst. 1, kdy zaručuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí. Toto právo může být omezeno jen v zákonných případech. Jeho ochrana je dále rozvedena v čl. 19 odst. 2, který poskytuje každému ochranu proti neoprávněným zásahům do jeho soukromého a rodinného života. Jako součást práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí lze vyčlenit právě možnost ženy rozhodovat o své osobní integritě – a to jak na duševní, tak tělesné úrovni. V souvislosti s těhotenstvím se poté jedná o svobodnou volbu ženy jak v otázce početí, tak v dalších otázkách s průběhem těhotenství spojených. Volbu ženy není v této souvislosti možno limitovat pouze na otázku samotného otěhotnění, kdy v dalším průběhu těhotenství by již v této svobodě byla omezena. Je nutno odmítnout tvrzení, dle kterého by žena okamžikem otěhotnění ztrácela kontrolu rozhodovat o své tělesné integritě – a to především z toho důvodu, že je to právě žena, která je nositelkou téměř veškerých negativních vlivů, které jsou – vedle těch pozitivních – s těhotenstvím neodmyslitelně spojeny a které ženu významným způsobem omezují v běžném životě. Právě tyto okolnosti lze vnímat jako jeden ze základních důvodů, který ospravedlňuje svěřeni možnosti rozhodování o průběhu a samotném trvání těhotenství do rukou těhotné ženy. Vnímám však jako podstatné upozornit, že i přes veškeré výše zmíněné skutečnosti nelze vnímat právo ženy jako zcela neomezené, neboť je – i přes veškerý respekt k integritě těhotné ženy – nutno reflektovat existenci embrya/plodu, které nelze ponechat zcela bez ochrany a svěřit rozhodování o jeho zachování zcela neomezeně a bez jakýchkoli limitů výhradně těhotné ženě.

Pro zodpovězení klíčových otázek, které byly před ÚS SR postaveny, bude nutno uplatnění vzájemně dotčených ústavních práv a hodnot podrobit důkladnému poměřování, které povede k vyřešení napětí mezi nimi.

V rámci svého rozhodnutí se ÚS neopomněl vypořádat s právní úpravou interrupcí v jiných státech, kterou doplňuje související judikaturou. Za základní stavební kámen interrupční legislativy považuje převládající liberální přístup jednotlivých států Evropy, které umožňují těhotné ženě v období prvního trimestru těhotenství uměle přerušit. V tomto smyslu lze pozorovat na evropské úrovni jakýsi nevyřčený konsensus. Toto tvrzení dokládá existenci drtivé většiny členských států Rady Evropy, které těhotenství v prvním trimestru dovolují

ukončit zcela bez omezení, či s překonáním menších překážek. Naproti tomu velice striktní právní úpravou, která výkon interrupcí umožňuje jen v úzké výšce případů, disponuje minimum států.

I přestože lze potratovou legislativu ve většině členských států označit za poměrně jednotnou, ohledně právního postavení nenarozeného života mezi nimi absolutní shoda nepanuje. Nicméně obecné přesvědčení většiny se přiklání k tomu, že považovat embryo/plod za nositele absolutního subjektivního práva na život není možné.

V další části rozhodnutí se ÚS vypořádal s argumentací navrhovatele, dle kterého není ze strany Slovenska v období prvních 12 týdnů těhotenství poskytnuta nenarozenému lidskému životu žádná ochrana, kdy by tato skutečnost zakládala rozpor s čl. 15 odst. 1, věta druhá Ústavy SR. ÚS tomuto tvrzení oponuje upozorněním na rozsáhlou komplexnost právní úpravy SR, kdy ochranu plodu nelze vnímat pouze z pohledu omezení interrupcí, ale rovněž z pohledu dalších právních nástrojů, které ji svou existencí zajišťují. Jedná se především o ochranu poskytovanou těhotné ženě, která je chráněna především na úrovni trestněprávní, ale také v oblasti pracovněprávních vztahů. Významná ochrana je plodu přiznána také v oblasti majetkových práv, kdy občanské právo umožňuje nasciturovi ex tunc jejich nabytí – v případě, kdy se dítě narodí živé. Veškeré výše zmíněné nástroje je nutno vnímat jako prostředky ochrany nenarozeného lidského života na základě čl. 15 odst. 1, věta druhá Ústavy.

Dále se ÚS rozhodl blíže věnovat ochraně, která je nenarozenému lidskému životu poskytnuta ve vztahu k jeho vlastní matce – tedy otázce přípustnosti interrupcí. Primárně upozorňuje na aktuální právní úpravu, která je obsažena v zákoně o umělém přerušení těhotenství, kdy je možné těhotenství ukončit v období prvních 12 týdnů na žádost ženy – a to bez nutnosti prokazování důvodu. V této souvislosti ÚS zdůrazňuje specifický druh propojení, které mezi těhotnou ženou a plodem existuje, kdy toto vzájemné propojení je nutno patřičně zohlednit a v tomto důsledku odmítnout izolované pojetí plodu, na jehož základě by byla těhotná žena a plod vnímány jako dvě na sobě nezávislé jednotky bez bližší interakce.

ÚS zdůrazňuje, že cílem ZUPT je především nalezení vhodné časové hranice, která bude dostatečně respektovat obě ústavní hodnoty, které jsou v případě interrupce v kolizi. V souladu s principem dělby moci je tvorba této právní úpravy však v rukou moci zákonodárné, která je nabyta pravomocí určit konkrétní znění právní úpravy. V tomto směru ÚS disponuje pouze možností posoudit soulad této právní úpravy s ústavním pořádkem SR. Zákonodárce se rozhodl k úpravě umělého přerušení těhotenství přistoupit zakotvením liberálního přístupu v prvních 12 týdnech těhotenství a naopak velice restriktivního přístupu ohledně jeho zbytku. Tento přístup

ÚS nemůže označit jako protiústavní, neboť dle jeho názoru prostřednictvím právní úpravy nedochází k porušení čl. 15 odst. 1, věta druhá, které by takovou protiústavnost zakládalo.

Na základě právní analýzy zákona o umělém přerušení těhotenství ÚS také zdůrazňuje, že i přestože je přístup k provedení interrupce v období do 12. týdne těhotenství volnějším rázu, nelze jej označit za zcela neomezený. Rovněž v tomto období je prostřednictvím právní úpravy poskytnuta nenarozenému plodu ze strany zákonodárce určitá ochrana, která spočívá především ve snaze vyloučit taková rozhodnutí ženy, která by byla neuvážená a ukvapená.

Ochrana v tomto směru spočívá v zakotvení 4 kroků, které výkonu interrupce bezpodmínečně předcházejí. Primárně je těhotná žena nucena sama o umělé přerušení těhotenství písemně požádat. Výkon interrupce je tedy vázán na určitou iniciativu ženy. V návaznosti na podání žádosti musí těhotná žena absolvovat lékařskou prohlídku. Její součástí je také rozhovor s ošetřujícím lékařem, který je povinen ženu poučit o následcích umělého přerušení těhotenství. Účelem tohoto poučení je mj. snaha apelovat na ženu, aby důkladně zvážila, zda výkon interrupce podstoupí. Díky tomu, že je ženě poskytnuto poučení z úst lékaře, který je v důsledku své odbornosti zcela kvalifikován k poskytnutí relevantních informací, lze její následné rozhodnutí označit jako rozhodnutí informované. Po lékařské prohlídce může být těhotenství přerušeno pouze tehdy, pokud žena na tomto přerušení stále trvá. Poslední podmínka, která musí být pro výkon interrupce splněna, spočívá v úhradě poplatku zdravotnickému zařízení, jež samotný zákrok vykoná.

Výše zmíněné podmínky, které musí být před provedením interrupce vždy naplněny, lze zcela jistě považovat za určité překážky, které přístup těhotné ženy k přerušení těhotenství limitují. Tímto způsobem je nenarozenému lidskému životu poskytována ochrana v časovém rozsahu prvního trimestru. Tato ochrana je zakotvena především v důsledku respektování jedinečnosti a vážnosti nenarozeného lidského života, jehož existence není – i přes dominantní uplatnění práva těhotné ženy na soukromí v tomto období – ze strany zákonodárce vnímána jako bezvýznamná.

V další části rozhodnutí se ÚS vyjadřuje ke kritice neexistence jednotných podmínek, za kterých může být těhotenství umělé přerušeno v průřezu jednotlivých stádií těhotenství. Primárně ÚS uvádí, že z obsahu článku 15 odst. 1, věta druhá v žádném případě nevyplývá povinnost jednotné právní úpravy, která by se totožně aplikovala pro celé období těhotenství. Svá tvrzení ÚS opírá o judikaturu ESLP (např. *Vo proti Francii*), která velice vhodně stanovuje požadavek růstu intenzity ochrany, která je plodu poskytována, v souvislosti s jeho postupujícím vývojem, který probíhá od samotného početí až do okamžiku porodu (shodně např. *Roe v. Wade*). S postupujícími stádii prenatalního vývoje se plod stále více přibližuje

podobě narozeného člověka, na což by měla právní úprava adekvátně reagovat. Toto vnímání je podpořeno také tím, že během dominantní části svého vývoje není plod mimo tělo matky ani za poskytnutí lékařské pomoci sám o sobě schopen existovat, zatímco později tuto schopnost nabude.

Klíčovou část rozhodnutí představuje segment pojednávající o adekvátnosti lhůty 12. týdne těhotenství. ÚS zdůrazňuje, že se v žádném případě nejedná o lhůtu, která by byla stanovena nahodile – ba naopak má své opodstatnění. Ohledně tohoto časového úseku panuje na evropské úrovni v rámci jednotlivých právních řádů víceméně vzájemná shoda. Těhotenství je za obdobných podmínek možno ukončit v rozmezí od 10. do 15. týdne. V případě existence kratší lhůty by došlo k podstatnému omezení práva ženy na svobodné rozhodnutí o trvání svého těhotenství, neboť během takto krátké lhůty se žena o svém těhotenství nemusí ani dozvědět. Zakotvení kratší lhůty mohlo mít za následek přijetí ukvapeného, mnohdy ne zcela rozmyšleného rozhodnutí, které by těhotná žena učinila pouze na základě časového tlaku s vědomím, že uplynutím lhůty možnost těhotenství uměle přerušit pouze na základě její volby obecně zaniká. ÚS ve svém rozhodnutí také hovoří o nevhodnosti zakotvit lhůtu v delším trvání. V tomto případě by již mohlo dojít k narušení vzájemné proporcionality práva ženy a práva nenarozeného lidského života, kdy zakotvení lhůty mimo obecně panující konsensus by mohlo vést k neoprávněnému potlačení ochrany lidského plodu ve smyslu čl. 15 odst. 1, věty druhé, v důsledku čehož by takto stanovená právní úprava mohla být shledána jako protiústavní.

V tomto kontextu ÚS zcela vhodně připomíná samotný princip svého fungování, které nemá spočívat v nahrazení činnosti zákonodárce, kdy by prostřednictvím svého rozhodnutí stanovil lhůtu odlišnou, ale spočívá pouze v přezkumu souladu existující právní úpravy s ústavním pořádkem Slovenské republiky. Zásah ÚS přichází v úvahu pouze v případě existence excesu, kterého by se zákonodárce v obsahu zákona o umělém přerušení těhotenství případně dopustil. Na základě této skutečnosti ÚS SR neshledal rozpor mezi zák. o umělém přerušení těhotenství a čl. 15 odst. 1, větou druhou Ústavy SR.¹¹⁵

5.3 Polská republika

Jednu z nejstriktnějších interrupčních legislativ představuje právní úprava Polska. Přerušení těhotenství umožňuje pouze ve velice nízkém počtu případů. Tento výčet byl dále zúžen rozhodnutím ÚS, které shledalo protiústavnost části interrupčního zákona s Ústavou Polska. Obsah tohoto rozhodnutí bude také předmětem této části.

¹¹⁵ KOSARĚ, David a kol. *Ústavní právo. Casebook*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 428-445.

5.3.1 Zákon o plánování rodiny, ochraně plodu a podmínkách přerušování těhotenství

Dle čl. 38 polské Ústavy se Polsko zavazuje zajistit právní ochranu života.¹¹⁶ Ochrana soukromí je následně zakotvena v čl. 47, kterým je chráněn soukromý a rodinný život. Součástí tohoto práva je také způsobilost o svém soukromém životě samostatně rozhodovat.

Aktuální interrupční legislativa Polské republiky je obsažena v zák. o plánování rodiny, ochraně plodu a podmínkách pro přerušování těhotenství¹¹⁷. Již úvodem zák. zdůrazňuje nutnost chránit lidský život – a to již v prenatálním stádiu.¹¹⁸ V původním znění přitom zák. obsahoval následující: „každá lidská bytost má inherentní právo na život od okamžiku jeho početí“.¹¹⁹

Na základě zákona lze těhotenství přerušit pouze v případě naplnění jedné ze tří výjimek, které jsou z obecného zákazu interrupcí vyčleněny. První z nich dopadá na případy, kdy těhotenství ohrožuje život či zdraví těhotné ženy. V dalším případě lze těhotenství ukončit, pokud to odůvodňuje zdravotní stav embrya/plodu. Jedná se především o situace, kdy prenatální či jiná vyšetření naznačují, že zde existuje vysoká pravděpodobnost poškození plodu či je přítomna jiná závažná zdravotní indikace. V tomto případě je možno těhotenství ukončit pouze tehdy, kdy plod ještě není schopen přežít mimo tělo matky. V posledním případě je možno provést interrupci za situace, jsou-li zde okolnosti vyvolávající důvodnou obavu, že těhotenství ženy mohlo být založeno trestnou činností – a to prostřednictvím znásilnění či incestu. V této situaci je možno těhotenství ukončit nejpozději do konce 12. týdne těhotenství.¹²⁰

Pokud by těhotenství bylo uměle přerušeno z jiných než zákonných důvodů, bylo by takové jednání postižitelné jako trestní čin, za nějž lze uložit trest odnětí svobody v maximálním trvání tří let. Pachatelem tohoto trestného činu však nemůže být nikdy sama těhotná žena.¹²¹

V tomto okamžiku je nutno již na tomto místě upozornit, že na základě rozhodnutí polského ÚS bylo dovolení těhotenství ukončit v případě poškození plodu shledáno jako protiústavní.

¹¹⁶ The constitution of the Republic of Poland of 2nd April, 1997 [online]. sejm.gov.pl, [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>.

¹¹⁷ *The Family Planning, Human Embryo Protection and Conditions of Permissibility of Abortion Act of 7 January 1993* [online]. Dostupné z: <https://www.reproductiverights.org/sites/crr.civicactions.net/files/documents/Polish%20abortion%20act--English%20translation.pdf>.

¹¹⁸ Tamtéž Article 1.

¹¹⁹ Rozsudek senátu ESLP ze dne 20. 3. 2007, *Tysiacy proti Polsku*, č. 5410/03, bod 34. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹²⁰ *The Family Planning, Human Embryo Protection and Conditions of Permissibility of Abortion Act* Article 4a.

¹²¹ Rozsudek senátu ESLP ze dne 20. 3. 2007, *Tysiacy proti Polsku*, č. 5410/03, bod 41. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Jak jsem již upozorňovala – od svého přijetí v roce 1993 byl zákon podroben novele.¹²² Součástí této novely bylo mj. doplnění dalšího zákonného důvodu pro provedení interrupce – a to o situaci, kdy se těhotná žena nachází v tíživých životních podmínkách, či je stížena materiální nouzí. Tato výjimka však byla pro svou protiústavnost v roce 1997 ÚS zrušena, neboť tento sociální předpoklad údajně dostatečně neospravedlňuje zásah do hodnoty lidského života.¹²³

5.3.2 Rozhodnutí Ústavního soudu Polské republiky ze dne 22. října 2020

Interrupční legislativu Polska lze označit jako velice striktní. I přesto byla předložena před ÚS – a to prostřednictvím návrhu skupiny poslanců Sejmu. Jednalo se o poslance působící za stranu Právo a spravedlnost a dále za Sjedenou pravici. Návrh měl za cíl zrušit pro nesoulad s Ústavou jednu z výjimek z obecného zákazu umělého přerušování těhotenství – a to případy vážného poškození či onemocnění plodu.¹²⁴

Ústavní soud se ve svém rozhodnutí s návrhem stěžovatelů na zrušení části zákona ztotožnil. Dle názoru soudu ukončení těhotenství z důvodu poškození plodu zakládá rozpor s Ústavou Polska. Konkrétně byl shledán rozpor s články 30, 31 odst. 3 a 38 Ústavy.

ÚS ve své argumentaci potvrzuje, že lidský život představuje významnou hodnotu v každé části svého vývoje, kdy tato hodnota by měla být zákonodárcem důkladně respektována. V této souvislosti uvedl, že nenarozené dítě je – jako lidská bytost – nositelem práva na život. V tomto smyslu řeší kolizi mezi právem těhotné ženy a právem na život nenarozeného dítěte využitím testu proporcionality. ÚS uvádí, že právo na život lze omezit pouze jako nástroj ultima ratio – tj. je-li to zcela nezbytné. Je nutné, aby obětování práva na život odpovídalo hodnotě toho, co je touto obětí získáno. Soud zde uvádí, že práva matky jsou dostatečně respektována, neboť v případě ohrožení jejího zdraví či života lze v souladu se zákonem těhotenství přerušit. Mimo tyto případy nejspíše dle úvahy soudu matka dostatečně silným právem – ve vztahu k právu na život nenarozeného dítěte – nedisponuje. ÚS dále sděluje, že poškození plodu či vážná nemoc – která mohou být spojena s diskomfortem dítěte v jeho budoucím životě – nemusí dostatečně ospravedlňovat možnost dané těhotenství přerušit.¹²⁵

¹²² Rozsudek senátu ESLP ze dne 20. 3. 2007, *Tysiacy proti Polsku*, č. 5410/03, bod 36. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹²³ Rozsudek senátu ESLP ze dne 20. 3. 2007, *Tysiacy proti Polsku*, č. 5410/03, bod 37. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹²⁴ HRONOVÁ, Eliška. *Kontroverzní rozsudek polského ústavního soudu: faktický zákaz interrupcí* [online]. centrumlidskaprava.cz, 26. 3. 2022 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/kontroverzni-rozsudek-polskeho-ustavniho-soudu-fakticky-zakaz-interrupci>.

¹²⁵ Judgment of the Polish Constitutional Tribunal of 22 October 2020, K1/20. Press release after the hearing [online]. trybunal.gov.pl, 22. října 2020 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://trybunal.gov.pl/en/news/press->

V souvislosti s vydaným rozhodnutím je primárně nutno připomenout, že čl. 38 zakotvuje povinnost chránit život každé lidské bytosti. ÚS nicméně text Ústavy vyložil odlišně – a to tak, že každý má právo na život. Tato slovní spojení však není možno vzájemně zaměňovat. Je nesprávné usuzovat na čl. 38 jako na právní nárok na život. Je zřejmé, že „pouhá“ ochrana života je ve své intenzitě oproti přímé deklaraci „práva na život“ významně slabší, kdy ve své podstatě počítá s možností, že toto právo může být – v případě kolize s právem jiným – omezeno.¹²⁶

Překvapivost rozhodnutí spočívá i v naprostém odchýlení se od dosavadní rozhodovací praxe ÚS. Konkrétně se jedná o rozhodnutí ÚS PL z roku 1997, které již bylo zmíněno výše a které označilo za protiústavní možnost vykonat interrupci z důvodu špatné sociální situace těhotné ženy. Významné je, že v tomto případě se ÚS nad možností vykonat interrupci z důvodu poškození plodu ve smyslu jeho protiústavnosti nikterak nepozastavil. Naopak zde byla vyzdvihnuta nutnost odlišovat intenzitu důvodu obtížné sociální situace a zbylých tří výjimek. Z tohoto důvodu představuje rozhodnutí z října 2020 ničím neopodstatněný odklon od dosavadní soudní praxe.¹²⁷

5.4 Závěr

V této části bych ráda zhodnotila problematiku počátku lidského života z pohledu České republiky, Slovenska a Polska. Země jsem si zvolila především z důvodu silných vzájemných vazeb. V případě Česka a Slovenska se jedná o země, které mají společnou značnou část svého historického vývoje a tomu odpovídá právní úprava. Z pohledu vlivu náboženského vyznání se však jedná o státy odlišné. Česká republika je dlouhodobě považována za zemi ateistickou. Na Slovensku je naopak velice silný náboženský vliv. Je však zřejmé, že tato skutečnost není ve vztahu k podobě interrupční legislativy v tomto případě relevantní. Jak poukázal ÚS SR, Slovensko je dle Ústavy státem, který není spojen s výlučným náboženstvím – a v tomto smyslu je třeba k umělému přerušení těhotenství přistupovat. V Polsku, které se obdobně jako Slovensko považuje za velice nábožensky založený stát, je situace odlišná. V případě Polska je přístup k interrupci v důsledku slepého následování náboženských principů eliminován na naprosté minimum. Tento přístup nelze považovat za vhodné východisko poměřování práva

[releases/after-the-hearing/art/11299-planowanie-rodziny-ochrona-plodu-ludzkiego-i-warunki-dopuszczalnosci-przerywania-ciazy.](#)

¹²⁶ GLISZCZYŃSKA-GRABIAS, Aleksandra, SADURSKI, Wojciech. The judgment that wasn't (but which nearly brought Poland to a standstill): 'Judgment' of the Polish Constitutional Tribunal of 22 October 2020. *European Constitutional Law Review* [online], 2021, 17 (1), 130-153 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-constitutional-law-review/article/judgment-that-wasnt-but-which-nearly-brought-poland-to-a-standstill/56BE6A37D914AF25D56A5B4A85714B3C>.

¹²⁷ Tamtéž.

těhotné ženy a nenarozeného dítěte, neboť se nejedná o přístup, který by se jakýmkoli způsobem opíral o relevantní medicínská fakta. Ta by měla v této problematice představovat základní východiska pro vytvoření právní úpravy. Interrupční legislativu Polské republiky lze označit jako zcela extrémní postoj části polské společnosti, jež je prostřednictvím politické moci prezentována jako striktní názor většiny. Skutečnost, že silný vliv náboženství nemusí mít nutně za následek přísnou interrupční legislativu, bych ráda demonstrovala právě na příkladu Slovenska, kdy jeho liberální podoba – i přes občasné neúspěšné snahy o její zpřísnění – ve slovenské společnosti obstává bez větších obtíží. V případě náboženského vyznání se jedná o silně individuální přesvědčení každé konkrétní osoby. Z tohoto důvodu by mělo být pouze na rozhodnutí dané osoby, zda se rozhodne žít v souladu s principy a hodnotami konkrétního náboženství, či nikoli. Je zcela nepřijatelné, aby na území Evropského společenství docházelo prostřednictvím legislativy k násilnému vštěpování hodnot typických pro určitého náboženství, kdy je toto jednání spojeno s následky významně ovlivňující budoucí život konkrétního jednotlivce.

Závěrem bych se ráda touto cestou vyjádřila k podobě právní úpravy České republiky. V této souvislosti vycházím především z rozhodnutí ÚS Slovenské republiky, který měl možnost posoudit ústavnost interrupční legislativy v obdobném znění, v jakém je zakotvena v České republice. Těhotenství lze na základě interrupčního zákona v ČR přerušit za poměrně liberálních podmínek v období prvních 12 týdnů těhotenství a za o poznání striktnějších podmínek v období následujícím. Česká republika se v tomto smyslu ztotožňuje s filozofickou koncepcí gradualismu, která uvádí, že nenarozené dítě se stává lidskou osobou postupně po celou dobu trvání svého vývoje, kdy s tímto postupným vývojem jde ruku v ruce nutnost stále silnější právní ochrany. Hranice 12 týdnů nepředstavuje přitom hranici nahodilou, nýbrž se jedná o okamžik, který představuje adekvátní míru uplatnění práva na život nenarozeného dítěte a práva na soukromí matky. Kratší lhůta by představovala zásah do práva na soukromí matky, neboť v takto krátkém časovém horizontu žena nemusí mít o svém těhotenství tušení. Delší časová lhůta by již naopak mohla představovat zásah do práva na život dítěte, kdy v tomto období je již třeba intenzivně vnímat přítomnost významné ústavní hodnoty, kterou je nutno chránit způsobem, který opravňuje účast veřejného prvku na rozhodování těhotné ženy o budoucnosti jejího těhotenství. Na ústavní konformitu zák. o umělém přerušení těhotenství lze dále usoudit ze skutečnosti, že většina států na evropské úrovni umožňuje těhotenství na žádost ženy ukončit za obdobných podmínek. V tomto smyslu interrupční legislativa České republiky nevykazuje řádné odchylky od obecného postoje. Zák. o umělém přerušení těhotenství tak z výše uvedených důvodů vnímám jako ústavně konformní.

V textu diplomové práce mj. zmiňuji rovněž nástroje, prostřednictvím kterých je nenarozený lidský život chráněn mimo zák. o umělém přerušení těhotenství, neboť problematiku ochrany nenarozeného dítěte nelze vnímat pouze z pohledu dostatečného omezení přístupu k interrupcím. Nenarozený lidský život je v České republice chráněn také na několika dalších úrovních – a to např. prostředky práva trestního, občanského či pracovního. Prostřednictvím trestního práva je cestou několika skutkových podstat poskytována ochrana těhotné ženě, v důsledku čehož je chráněno rovněž nenarozené dítě. Ochranu nenarozeného lidského života musíme spatřovat právě především ve vztahu ke třetím osobám, nikoli ve vztahu k matce dítěte, neboť ta má obecně největší zájem na jeho ochraně. V tomto smyslu je tak dle mého názoru především vykládat čl. 6 odst. 1, věta druhá Listiny. V této souvislosti je tak nutno zhodnotit, že nenarozený lidský život je v České republice na zákonné úrovni chráněn nejen prostřednictvím zák. o umělém přerušení těhotenství, který například zakotvuje informační povinnost lékaře, který je povinen těhotnou ženu seznámit s povahou zákroku interrupce a se všemi přidruženými riziky, ale také prostřednictvím dalších právních předpisů, které ve svém souhrnu poskytují značnou míru právní ochrany před negativními vlivy nejružnějšího charakteru.

Okrajově lze však v souvislosti s ochranou nenarozeného života v České republice zmínit i další pomocné nástroje, které jsou způsobitelné nenásilnou cestou v těhotné ženě přehodnotit rozhodnutí podstoupit interrupci. V každém případě však tyto nástroje mají sloužit pouze jako existující možnost pro ženu, nikoli nástroj sloužící k manipulaci. V tomto smyslu by stát mohl ženu podporovat např. prostřednictvím zajištění dostatečné finanční podpory, která by eliminovala případy, kdy se těhotná žena rozhodne pro interrupci z důvodu nečekané finanční nouze. Dále bych spatřovala přínos v rozšíření možnosti využít v případě neočekávaného těhotenství bezplatně služeb psychologa. Považovala bych za prospěšné, pokud by zde byla možnost tuto situaci konzultovat s nezaujatou třetí stranou, která ženě pomůže objektivně zvážit svou situaci bez jakéhokoli tlaku okolí. Další prostor pro zlepšení vnímám na poli práva pracovního – a to například prostřednictvím zajištění školek zřízených v rámci zaměstnavatele či v podpoře využívání chův. V těchto nástrojích rovněž vnímám způsob ochrany nenarozeného života, neboť mohou odvrátit přerušení takových těhotenství, která chce žena obecně zachovat, ale brání jí v tom okolnost, kterou lze bez jakýchkoli obtíží – a za současného zachování jejího práva na soukromí – odstranit.

Závěr

Prostřednictvím mé diplomové práce jsem se rozhodla poskytnout odpovědi na vymezené výzkumné otázky, které jsou zaměřeny na postavení nenarozeného lidského života. V této souvislosti jsem v průběhu textu práce poskytla interpretaci čl. 6 odst. 1, věta druhá, který se věnuje právu na život. V tomto smyslu jsem zhodnotila, co je jeho obsahem a jaký postoj zaujímá ve vztahu k nenarozenému lidskému životu. Skutečnost, že nenarozené dítě v České republice není subjektem práva na život, je vcelku ustálená a nepochybná. Z tohoto důvodu má práce není primárně zaměřena na potvrzení či zpochybnění této skutečnosti, které by spočívalo ve vyčerpávajícím hodnocení jednotlivých etických či náboženských přístupů k lidskému životu. Mým úmyslem bylo především zhodnotit následující: ano, nenarozené dítě není subjektem práva na život, jaké je tedy jeho právní postavení? Vylučovací metodou lze konstatovat, že v důsledku jeho vymezení vůči narozenému životu nenarozené dítě nedisponuje takovou mírou ochrany jako narozený člověk. Disponuje v tomto smyslu alespoň nějakou ochranou? Na základě čl. 6 odst. 1, věta druhá Listiny se dozvídáme, že ano. Z hlediska obsahu se však jedná o velice vágní a neurčité ustanovení, které nenabízí žádné bližší informace o tom, jakým způsobem má být tato ochrana zajištěna. V této souvislosti je třeba vyzdvihnout specifickou podobu tohoto článku. Nejedná se o právní normu, která by nám přikazovala jednat konkrétním způsobem, či se určitým konáním vyvarovat. Znění čl. 6 odst. 1, věta druhá, svou podobou představuje spíše hodnotový cíl či přání, kdy upozorňuje na významnou ústavní hodnotu, kterou nenarozený lidský život představuje a s tím spojenou nutnost činit veškerá jednání způsobem, který bude tuto hodnotu ctít a chránit.

Pokud bylo mým cílem určit, jaká má být ochrana nenarozeného lidského života v právním řádě České republiky, je nutno v první řadě vycházet z požadavků, které v této oblasti vznáší Úmluva. V tomto smyslu je nutno říci, že Úmluva neposkytuje ve vztahu k ochraně nenarozeného lidského života žádné požadavky, které by měly zásadní vliv na interpretaci Listiny. Úmluva v této souvislosti naopak působí velice zdrženlivě, kdy místo cesty dostatečné unifikace vnitrostátních úprav volí cestu neangažovanosti. Tímto způsobem text Úmluvy vyložil i ESLP, který v průběhu své rozhodovací praxe zdůraznil preferenci úpravy postavení nenarozeného lidského života nikoli na evropské úrovni, ale na té národní. Tento postoj ESLP obhájí především potřebou v interrupční legislativě každého smluvního státu zohlednit jeho výlučný kulturní a morální postoj. Jak jsem již zdůraznila v průběhu textu – nevnímám tento přístup ESLP jako dostatečně důrazný. Naopak se přikláním k nutnosti zvolit cestu mnohem intenzivnější unifikace. Z výše uvedených skutečností tak vyplývá, že evropská právní úprava

mnoho informací k nutné míře ochrany nenarozeného lidského života v České republice neposkytuje.

Ve vztahu k právnímu řádu České republiky lze vyhodnotit, že Česká republika disponuje poměrně liberální legislativou. V tomto smyslu však žádným způsobem nevybočuje z přístupu, který k interrupcím zaujímá většina států Evropské unie. Z tohoto důvodu nelze tuto skutečnost posuzovat negativně, neboť v obecném měřítku není právní úprava nikterak neobvykle benevolentní. Jak jsem již upozornila v závěru předchozí kapitoly, Česká republika se k poměrování práva na život nenarozeného dítěte a práva na soukromí těhotné ženy postavila takovým způsobem, kdy v prvních 12 týdnech dominantně upřednostňuje právo na svobodnou volbu ženy a ve zbytku těhotenství právo na život dítěte. Ochranu nenarozenému lidskému životu však poskytuje nejen prostřednictvím vyloučení neomezeného přístupu k interrupci, ale rovněž prostřednictvím dalších právních nástrojů.

Na základě veškerých výše zmíněných argumentů vnímám interrupční legislativu České republiky jako zcela legitimní a ústavně konformní – a to jak z pohledu právních řádů většiny členů Evropské unie, tak z pohledu relevantní judikatury jak národních soudů, tak ESLP.

Seznam použitých zdrojů

Monografie, komentáře, učebnice

1. BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, 608 s.
2. ČERNÝ, David a kol. *Lidské embryo v perspektivě bioetiky*. Praha: Wolters Kluwer ČR společně s vysokou školou CEVRO Institut, 2011, 192 s.
3. ČERNÝ, Milan, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní úprava umělého přerušení těhotenství*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2003, 56 s.
4. DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2012, 177 s.
5. HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, 1451 s.
6. KMEC, Jiří. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, 1687 s.
7. KOSAŘ, David a kol. *Ústavní právo. Casebook*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 636 s.
8. KUDELA, Milan a kol. *Základy gynekologie a porodnictví pro posluchače lékařské fakulty*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Lékařská fakulta, 2011, 273 s.
9. MADLEŇÁKOVÁ, Lucia. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*. Praha: Linde, 2010, 183 s.
10. MITLÖHNER, Miroslav, SOVOVÁ, Olga. *Právní problematika umělé lidské reprodukce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 86 s.
11. ŘEŽÁBEK, Karel. *Asistovaná reprodukce*. 3. vydání. Praha: Maxdorf, 2018, 154 s.

Právní předpisy a mezinárodní smlouvy

1. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
2. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.
3. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině.

4. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 97/2001 Sb. m. s., o přijetí Dodatkového protokolu k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny o zákazu klonování lidských bytostí. součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
5. Ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky.
6. Zákon č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství.
12. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
13. Zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů.
14. Zákon Slovenskej národnej rady č. 73/1986 Zb., o umelom prerušení tehotenstva, ve znění pozdějších předpisů.
15. Vyhláška č. 180/2015 Sb., o pracích a pracovištích, které jsou zakázány těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním, které kojí, a zaměstnankyním-matkám do konce devátého měsíce po porodu, o pracích a pracovištích, které jsou zakázány mladistvým zaměstnancům, a o podmínkách, za nichž mohou mladiství zaměstnanci výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání, ve znění pozdějších předpisů.
16. Vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 120/1976, o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.
17. Vyhláška ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje

1. BONČKOVÁ, Helena. In: Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci. *R.R. proti Polsku. Nelidské zacházení kvůli odmítnutí genetických testů* [online], Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2011, s. 12. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/sites/default/files/attachement/bulletin/bulletin-lp-iii-6.pdf>.
2. Etika lékařská. In: *Velký lékařský slovník* [on-line]. lekarske.slovníky.cz, [cit. 28. března 2022]. Dostupné z <https://lekarske.slovníky.cz/pojem/etika-lekarska>.
3. Etika. *Sociologická encyklopedie Sociologického ústavu Akademie věd České republiky* [online]. encyklopedie.soc.cas.cz [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Etika>.
4. Fetus. In: *Velký lékařský slovník* [on-line]. lekarske.slovníky.cz, [cit. 28. března 2022]. Dostupné z: <https://lekarske.slovníky.cz/pojem/fetus>.
5. GLISZCZYŃSKA-GRABIAS, Aleksandra, SADURSKI, Wojciech. The judgment that wasn't (but which nearly brought Poland to a standstill): 'Judgment' of the Polish Constitutional Tribunal of 22 October 2020. *European Constitutional Law Review* [online], 2021, 17 (1), 130-153 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-constitutional-law-review/article/judgment-that-wasnt-but-which-nearly-brought-poland-to-a-standstill/56BE6A37D914AF25D56A5B4A85714B3C>.
6. Hippokratova přísaha. In: *Velký lékařský slovník* [on-line]. lekarske.slovníky.cz, [cit. 28. března 2022]. Dostupné z <https://lekarske.slovníky.cz/pojem/hipokratova-prisaha>.
7. Hnutí pro život [online]. hnutiprozivot.cz, [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://hnutiprozivot.cz/co-delame>.
8. HRONOVÁ, Eliška. *Kontroverzní rozsudek polského ústavního soudu: faktický zákaz interrupcí* [online]. centrumlidskaprava.cz, 26. 3. 2022 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/kontroverzni-rozsudek-polskeho-ustavniho-soudu-fakticky-zakaz-interrupci>.
9. Judgment of the Polish Constitutional Tribunal of 22 October 2020, K1/20. Press release after the hearing [online]. trybunal.gov.pl, 22. října 2020 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://trybunal.gov.pl/en/news/press-releases/after-the-hearing/art/11299-planowanie-rodziny-ochrona-plodu-ludzkiego-i-warunki-dopuszczalnosci-przerywania-ciazy>.

10. Kancelář Evropského soudu pro lidská práva. *Otázky & odpovědi* [online], str. 4.
Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Questions_Answers_CES.pdf.
11. Klonování. In: *Velký lékařský slovník* [on-line]. lekarske.slovníky.cz, [cit. 28. března 2022]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/klonovani>.
12. KMEC, Jiří. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, kapitola I., bod 2. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).
13. KONŮPKA, Petr. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva v oblasti vězeňství [on-line]. Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování ČR před ESLP. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploadsimport/Konference/Konference_2012/Konupka_Judikatura.pdf.
14. LAJKEP, Tomáš. *Status lidského embrya z hlediska filozofické antropologie* [online]. Brno: Lékařská fakulta Masarykovy univerzity, 2003. Dostupné z: <http://bioetika.cz/clanky/2003-4-prace.pdf>.
15. ODEHNALOVÁ, Jana. Je (trestně)právní ochrana nascitura dostatečná? *Trestněprávní revue* [on-line], 2021/2, [cit. 28. března 2022]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).
16. PAZDERKOVÁ, Eva. *Právo na interrupci* [online]. Praha: Pražský studentský summit, 2016. Dostupné z: https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/HRC_interrupce_final.pdf.
17. Rezoluce Valného shromáždění Organizace spojených národů. *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>.
18. Rozsudek senátu ESLP ze dne 20. 3. 2007, *Tysiac proti Polsku*, č. 5410/03, bod 34. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).
19. ŠAVELKOVÁ, Jana. *Kdo má právo na život* [online]. em.muni.cz, 5. února 2013 [cit. 28. března 2022]. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/tema/3391-kdo-ma-pravo-na-zivot>.
20. ŠTANGOVÁ, Věra. In: BĚLINA, Miroslav a kol. *Pracovní právo*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 790 s. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).
21. *The constitution of the Republic of Poland of 2nd April, 1997* [online]. sejm.gov.pl, [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>.

22. *The Family Planning, Human Embryo Protection and Conditions of Permissibility of Abortion Act of 7 January 1993* [online]. Dostupné z: <https://www.reproductiverights.org/sites/crr.civicactions.net/files/documents/Polish%20abortion%20act--English%20translation.pdf>.
23. VOPELKOVÁ, Anna. *Interrupce* [online]. Praha: Ústav lékařské etiky a humanitních základů medicíny 2. LF UK, 2020. Dostupné z: <https://www.lf2.cuni.cz/files/page/files/2021/vopelkovaa.-2020.-interupce.pdf>.

Soudní rozhodnutí

1. Rozsudek senátu ESLP ze dne 5. 9. 2002, *Boso proti Itálii*, č. 50490/99.
2. Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 8. 7. 2004, *Vo proti Francii*, č. 53924/00.
3. Rozsudek senátu ESLP ze dne 20. 3. 2007, *Tysiac proti Polsku*, č. 5410/03, 5/2007 SbREs.
4. Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 16. 12. 2010, *A, B, C proti Irsku*, č. 25579/05.
5. Rozsudek senátu ESLP ze dne 26. 5. 2011, *R.R. proti Polsku*, č. 27617/04.
6. Rozsudek senátu ESLP ze dne 30. 10. 2012, *P. a S. proti Polsku*, č. 57375/08.
7. Rozsudek Soudního dvora ze dne 18. prosince 2014, *International Stem Cell Corporation v. Comptroller General of Patents, Designs and Trade Marks*, C-364/13 (v el. sbírce rozhodnutí).
8. Nález Ústavního soudu ze dne 2. března 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691).

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na problematiku ochranu lidského života před jeho narozením. V této souvislosti se budu zabývat především otázkou právního postavení nenarozeného dítěte – a to jak na evropské, tak na vnitrostátní úrovni. S touto oblastí zcela jistě souvisí výkon interrupcí. Téma jsem zvolila především z toho důvodu, že se jedná o téma kontroverzní, které napříč společnostmi neustále vzbuzuje vášně. Dokonce lze pozorovat určité tendence zpříšňování interrupčních legislativ. V této souvislosti se zaměřím především na to, jaký právní rámec v souvislosti s nenarozeným lidským životem nabízí evropské právo. Poté se pokusím problematiku zhodnotit na národní úrovni – a to prostřednictvím komparace právní úpravy České republiky, Slovenska a Polska.

Cílem mé diplomové práce je především zmapování dotčené právní úpravy a relevantní soudní judikatury, kdy na základě tímto způsobem získaného podkladu se pokusím legislativu zhodnotit izolovaně i ve vzájemné souvislosti. Blíže bych ráda poskytla podrobnější rozbor právní úpravy České republiky. Za využití získaných poznatků se pokusím určit, zda ochranu nenarozeného lidského života shledávám jako dostatečnou – a tedy ústavně konformní.

Abstract

The diploma thesis is focused on the issue of protection of human life before its birth. In this context, I will focus on the issue of the legal status of the unborn child - both at european and national level. To this area is certainly related performance of abortions. I chose the topic mainly because it is very controversial topic, which is constantly arousing passions across the society. There is even a tendency to tighten abortion legislation. In this context, I will focus in particular on the legal framework that european law offers in relation to the unborn human life. Then I will try to evaluate the issue at the national level - by comparing the legislation of the Czech Republic, Slovakia and Poland.

The goal of my thesis is primarily to map the legislation and relevant case law, where on the basis of the facts obtained this way, i will try to evaluate the legislation in isolation and in mutual context. I would like to provide a more detailed analysis of the Czech legislation. Using the gained knowledge, i will try to determine whether I find the protection of the unborn human life sufficient - and therefore constitutionally compliant.

Klíčová slova

Právo na život, právo na ochranu soukromého a rodinného života, počátek lidského života, embryo, lidský plod, umělé přerušení těhotenství, narození, lidská práva

Key words

Right to life, right to protection of private and family life, beginning of human life, embryo, human fetus, abortion, birth, human rights

